

Opetusministeriö

Undervisningsministeriet

Kulttuuri

Lastenkulttuuripoliittinen ohjelma Barnkulturpolitiskt program

Opetusministeriön julkaisuja 2003:29

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö

Meritullinkatu 10,
PL 29, 00023 Valtioneuvosto
puh. 09-160 04
<http://www.minedu.fi>

Taitto & kuvitus: Emmi Kyytsönen

<http://www.minedu.fi/julkaisut/kulttuuri>

ISBN 952-442-524-6
ISBN 952-442-542-4 (pdf)
ISSN 1458-8110

Opetusministeriön julkaisuja 2003:29

Lastenkulttuuripoliittinen ohjelma Barnkulturpolitiskt program

Opetusministeriön julkaisuja 2003:29

Saatteeksi

LAPSEN TULEVAISUUDEN turvaaminen on kaikissa yhteisöissä yksi keskeisimpiä huolenaiheita. Lasten ja lapsiperheiden aseman parantaminen on ollut keskeisellä sijalla suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan rakentamisessa. Myös uusi hallitusohjelma pitää lasten hyvinvointia tärkeänä asiana. Monet suuret yhteiskuntapoliittiset ratkaisut, kuten lapsilisäjärjestelmä tai koululaitosta, päivähoitoa ja aivan viimeksi esiopetusta koskevat ratkaisut, ovat kaikki erinomaisia esimerkkejä suomalaisen lapsen hyvinvoinnista huolehtimisesta.

Lapsen hyvinvoinnissa ei kuitenkaan ole kysymys vain elämisen perusedellytysten turvaamisesta. Me haluamme antaa lapsille myös mahdollisuuden kasvaa yksilöiksi ja yhteisön jäseniksi. Haluamme kasvattaa lapset kulttuurimme, arvoihimme, osallisiksi henkisestä ja aineellisesta kulttuuriperinnöstämme.

Kasvaakseen tasapainoiseksi yhteiskunnan jäseneksi lapsi tarvitsee aikuisen aikaa. Hän tarvitsee myös turvallisen ympäristön. Lasten ”kulttuurisuhteen” kannalta onkin olennaista, mikä on lapsille kulttuurisia arvoja välittävien instituutioiden tilanne aikamme yhteiskunnassa. Onko meillä aikaa lapsillemme? Missä määrin ja millaisin resurssein perheet, päivähoito, koululaitos ja eri instituutiot voivat toteuttaa kulttuuritehtävänsä? Tai voidaan

myös kysyä: kuinka tietoisia ne ovat kasvatustehtävänsä kulttuuriulottuvuudesta?

Opetusministeriö on nostanut lastenkulttuurin yhdeksi toimintansa painopistealueeksi. Tämä ohjelma viitoittaa yhteistä kehittämistyötä lastenkulttuurin saralla seuraavan viiden vuoden aikana. Toimenpide-ehdotukset ja yleisemmät linjaukset lastenkulttuurista ja mm. taidekasvatuksesta koskettavat laajaa toimijakuntaa. Kulttuuripoliittisilla – lastenkulttuuripoliittisilla linjauksilla – voimme tukea kotien ja muiden instituutioiden kulttuurista kasvatustehtävää. Viime kädessä on aina kysymys tahdosta; siitä millaisessa kulttuuriympäristössä haluamme itse elää ja millaisiksi tulevaisuuden suomalaisiksi haluamme lastemme kasvavan.

KULTTUURIMINISTERI

TANJA KARPELA

Sisällysluettelo

JOHDANTO	4	5. LASTENKULTTUURI ERI TAITEENALOILLA	24
1. OHJELMAN LÄHTÖKOHTA	7	5.1. Elokvataide	25
1.1. Kulttuuri on perusoikeus	7	5.2. Kirjallisuus	26
2. PERUSVALMIUDET LUODAAN LASTEN- KULTTUURILLA JA TAIDEKASVATUKSELLA	8	5.3. Kuvataide	27
2.1. Lapsipolitiikka ja lastenkulttuuripolitiikka	9	5.4. Näyttämötaide	28
2.2. Taidekasvatus	10	5.5. Muotoilu, kuvitus ja sarjakuva	29
3. KULTTUURINEN MONIMUOTOISUUS ON VOIMAVARA	13	5.6. Säveltaide	30
3.1. Kulttuurinen monimuotoisuus	14	5.7. Rakennustaide	30
3.2. Liikkumis- ja toimimisesetiset	15	5.8. Tanssitaide	31
4. TAIDE- JA KULTTUURIPALVELUT OVAT PERUSPALVELUITA	17	5.9. Valokuvataide	31
4.1. Yleiset kulttuurilaitokset	17	6.0. Sirkustaide	32
4.1.1. Kirjasto	17	LOPUKSI	32
4.1.2. Museo ja kulttuuriperintö	19		
4.2. Taidelaitokset sekä taiteilijat	20		
4.3. Lastenkulttuurikeskukset	21		
4.4. Mediat	22		

Johdanto

OPETUSMINISTERIÖ VASTAA OSANA valtioneuvostoa koulutus-, tiede-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan kehittämisestä ja kansainvälisestä yhteistyöstä. Kulttuuripolitiikalla luodaan ja vahvistetaan valmiuksia yksilön ja yhteisön henkisen pääoman ja hyvinvoinnin, taiteellisen toiminnan ja kulttuuriperinnön ylläpitämiseen ja kasvatamiseen. Kulttuuripolitiikan tehtävä on luoda suotuisat toimintaedellytykset kulttuurin ja taiteen kentän toimijoille, turvata kansalaisille tasavertaiset mahdollisuudet monipuolisiin ja laadukkaisiin kulttuuripalveluihin ja taide-elämyksiin sekä edistää kansallista ja kansainvälistä verkostoitumista.

Lastenkulttuurin edistäminen on nostettu ministeriössä yhdeksi painopisteeksi tuleville vuosille. Tämän opetusministeriön lastenkulttuuripoliittisen ohjelman tavoitteena on antaa suuntaa lastenkulttuurin edistämislle vuosina 2003–2007.

Lähtökohtana on laaja lastenkulttuurin käsite, mutta ohjelman *toimenpide-ehdotukset* painottuvat *taide- ja kulttuuripalveluiden alueelle*. Lasten oman, leikkiin tai kerrontaan perustuvan itse luodun kulttuurin edistäminen nähdään taide- ja kulttuuripalveluiden rinnalla yhtä tärkeänä, vaikka sitä suoraan tukevia toimenpide-ehdotuksia ei ohjelmassa esitetäkään. Ajatuksena kuitenkin on, että

kaikki toimenpide-ehdotukset tukevat ja vahvistavat lasten mahdollisuuksia myös itse luoda kulttuuria.

Lastenkulttuuri on vakiinnuttanut asemansa maamme kulttuuripolitiikan käsitteenä 1970-luvulta lähtien. Valtion taidehallinnossa lastenkulttuurin edistämislle on ollut oma määrärahasa parin vuosikymmenen ajan ja Taiteen keskustoimikunnan yhteydessä erityinen *lastenkulttuurijaosto* vuodesta 1987. Opetusministeriössä lapsia ja nuoria koskevia taiteeseen ja kulttuuriin liittyviä asioita hoidetaan ministeriön eri yksiköissä. *Taide- ja kulttuuriperintöyksikkö* ottaa huomioon lastenkulttuurin mm. taide- ja kulttuurilaitosten, järjestöjen ja taiteenalojen rahoituksessa ja *viestintäkulttuuriyksikössä* hoidetaan esimerkiksi kirjastoja ja elokuvaa koskevia asioita. *Liikuntayksikön* painopisteinä on lasten ja nuorten liikunnan tukeminen. Tätä toimintaa edistetään painottamalla lasten ja nuorten liikuntaa tulosperusteisessa valtionavustusten myöntämisessä. Lisäksi liikuntayksikkö käynnisti vuonna 1999 erityisen lasten ja nuorten liikuntaohjelman, jonka avulla tuetaan vuosittain yli 35 000 ensisijaisesti 1.–2.-luokkalaisten liikunnallisia iltapäiviä. Ohjelman avulla pyritään luomaan myös uusia ei-kilpailupainotteisia liikunnan harrastamismahdollisuuksia lapsille. Edelleen lasten ja nuorten liikuntaa tuetaan liikuntapaikkarakentamiseen

myönnettävien valtionavustusten avulla. *Nuorisoyksikkö* edistää lastenkulttuuria tukemalla nuorten harrastuspohjaista kulttuuritoimintaa mistä mm. nuorisosirkustoiminta ja Nuori Kulttuuri¹-toiminta ovat hyviä esimerkkejä. Myös koululaisten iltapäivätoimintaa tuetaan lääninhallitusten kautta. *Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto* vastaa mm. lasten iltapäivätoimintaan, esiopetukseen, yleissivistävään taidekasvatukseen, taiteen perusopetukseen ja taiteen alan ammatilliseen koulutukseen liittyvistä tehtävistä. Vuoden 2003 alusta koulutus- ja tiedepolitiikan osasto yhdessä *kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston* kanssa ryhtyivät toteuttamaan Luovuus ja kulttuuri -kärkihankeä laatimansa luovuus ja kulttuurikasvatusstrategian pohjalta².

Lastenkulttuuripoliittisen ohjelman taustamateriaalina on ollut Taiteen keskustoimikunnan ehdotus lastenkulttuuripoliittiseksi ohjelmaksi ”Kulttuuri kasvaa lapsissa”³ ja sen pohjalta saapuneet lausunnot. Ohjelma noudattaa myös valtioneuvoston periaatepäätöstä taide- ja taitelijapolitiikasta⁴. Lisäksi ohjelma ottaa huomioon opetusministeriön koko toimialalta viime vuosina valmistuneet muut ohjelmat ja selvitykset niiltä osin, kuin ne koskevat lapsia ja nuoria. Lähtökohtana on, että lastenkulttuuripoliittinen ohjelma ja ministeriön kaikki muut lapsia ja nuoria koske-

¹ Tapahtumien teemat vaihtuvat vuosittain; lajeina ovat mm. musiikki, teatteri, kuvataiteet ja innovatiiviset kokeilut. Nuoret esiintyjät saavat taiteen ammattilaisten arvion esityksistään tai töistään.

² Luovuus ja kulttuurikasvatusstrategia sekä sen toteuttamisesitys löytyvät opetusministeriön kotisivuilta www.minedu.fi, hankkeet, luovuus ja kulttuurihanke. Hankeen tavoitteena on luovuuden ja kulttuurikasvatuksen edistäminen kasvatuksen, koulutuksen ja kulttuurin eri sektoreilla, eri hallintokuntien ja yhteistyötahojen kumppanuutena sekä luovuuden ja kulttuurikasvatuksen tutkimuksen edistäminen.

³ Opetusministeriö antoi 19.3.2001 Taiteen keskustoimikunnalle tehtäväksi laatia ehdotus lastenkulttuuripoliittiseksi ohjelmaksi. Ehdotus ”Kulttuuri kasvaa lapsissa” luovutettiin opetusministeriölle 14.3.2002.

⁴ Valtioneuvostossa 14.3.2003 hyväksytty periaatepäätös taide- ja taitelijapolitiikasta.

vat taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät ohjelmat ja strategiat tukevat toisiaan toimenpiteiden toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Täten lastenkulttuuripoliittinen ohjelma koskee ministeriön koko toimialaa.

Tämä ohjelma pitää sisällään luonteeltaan eri tasoisia toimenpide-ehdotuksia ja ne koskevat laajaa toimijakenttää. *Opetusministeriö* pyrkii omalta osaltaan toteuttamaan sille asetetut haasteet lastenkulttuurin edistämiseksi kunakin vuonna käytettävissä olevien resurssien puitteissa. Tällä hetkellä kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston vuosittaisesta määrärahasta käytetään lastenkulttuurin edistämiseen noin 10–20 prosenttia. Kirjastotoiminnan osalta kunnissa lasten ja nuorten palveluihin käytetty prosenttiosuus on suurempi. Ohjelmassa esitettyjen ministeriötä koskevien toimenpiteiden toteuttaminen tapahtuu toisaalta kohdentamalla jo olemassa olevaa määrärahaa uudella tavalla, mutta sen lisäksi tarvitaan myös lisämääräraha, joka kaudella 2003–2007 on noin 15 miljoonaa euroa. *Muita toimijoita, kuten esimerkiksi kuntia, järjestöjä ja taidelaitoksia*, koskevien toimenpide-ehdotusten luonne on lähinnä ohjaava.

1. Ohjelman lähtökohta

1.1. Kulttuuri on perusoikeus

Kulttuuri on kansalaisen perusoikeus. Perustuslaki turvaa jokaiselle Suomen kansalaiselle sivistykselliset oikeudet. Tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus on turvattu. Lisäksi perustuslaissa todetaan, että julkisen vallan on turvattava jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Oikeuden kulttuurielämään voidaankin katsoa kuuluvan kansalaisten sivistyksellisiin perusoikeuksiin. Myös erilaiset kansainväliset sopimukset ja linjaukset – esimerkiksi YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen 27 artikla ja Unescon kulttuuripoliittiset asiakirjat – lähtevät saman suuntaisesta ajattelusta⁵.

Lasten oikeudesta kulttuurielämään todetaan erityisesti YK:n lasten oikeuksien yleissopimuksessa ja sen artikloissa, jotka liittyvät koulutukseen ja kulttuuriin sekä ilmaisuvapauteen ja tiedonvälitykseen. Lastenkulttuurin kannalta erityisen tärkeä on artikla 31. Yleissopimuksen periaatteisiin kuuluu, että lapsille on turvattava osuus yhteiskunnan voimavaroista, heillä on oikeus osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon sekä oikeus yhteiskunnan suojeluun ja huolenpitoon.

– Artikla 31; "sopimusvaltiot tunnustavat lapsen oikeuden lepoon ja vapaa-aikaan, hänen ikänsä mukaiseen leikkimiseen ja virkistystoimintaan sekä vapaaseen osallistumiseen kulttuurielämään ja taiteisiin. Sopimusvaltiot kunnioittavat ja edistävät lapsen oikeutta osallistua kaikkeen kulttuuri- ja taide-elämään ja kannustavat sopivien ja yhtäläisten mahdollisuuksien tarjoamista kulttuuri-, taide-, virkistys- ja vapaa-ajantoimintoihin."

Perustuslain hengellä ja muilla, tätä henkeä ilmentävillä säädöksillä on tärkeä merkitys yksilölle itselleen ja yhteiskunnalle laajemmin. Julkiselle toiminnalle ne ovat sitovia ja julkisten organisaatioiden velvollisuutena on toimia niin, että kyseiset oikeudet toteutuvat.

Viime kädessä kysymys on tahdosta; siitä millaisessa kulttuuriympäristössä haluamme itse elää ja asua ja millaisiksi tulevaisuuden suomalaisiksi haluamme lastemme kasvavan.

⁵ Taide on perusoikeus, Opetusministeriön julkaisu 2002.

2. Perusvalmiudet luodaan lastenkulttuurilla ja taidekasvatuksella

KULTTUURISESTA RIKKAUDESTA ja monimuotoisuudesta kasvaa luovuus ja innovatiivisuus. Niiden perusvalmiudet luodaan taidekasvatuksella ja virikkeellisellä kulttuuriympäristöllä lapsuudessa ja nuoruudessa.

Lastenkulttuuri ja lastenkulttuuripolitiikka on lähtökohdiltaan ikäryhmäsidoonista kulttuuria ja tätä osaluetta koskevaa kulttuuripolitiikkaa. Lapsilla tarkoitetaan tässä ohjelmassa yleisesti alle 18 -vuotiaita. Tällöin käsite kattaa ainakin osan ikäryhmästä nuoret, joten raja nuorisokulttuurin suuntaan on varsin liukuva. Tarkkaa ikärajaa ei ole usein mahdollista eikä tarpeellistakaan asettaa.

Lastenkulttuuri on laaja-alainen käsite; sillä tarkoitetaan toisaalta lapsille suunnattua kulttuuria ja toisaalta lasten omaa kulttuuria. Yleisesti ottaen on kyse lapsen suhteesta koko häntä ympäröivään kulttuuripiiriin, yhteisön arvoihin, asenteisiin, kieleen ja kulttuuriperintöön. Lapsi kasvaa tiettyyn kulttuuriin ja kantaa sitä eteenpäin.

- *Kulttuuria lapsille käsittää laajasti ottaen kaikki lapsille tarkoitetut kulttuurin ilmentymät aina lapsille tarkoitetuista pedagogisista instituutioista (esikoulu, peruskoulu jne.), kulttuuri-instituutioihin (lastenteatterit, taidekoulut jne.), järjestötoiminnan (kuoro, varhaisnuorisojärjestöt, urheiluseurat) ja kaupalliseen kulttuuritarjontaan (elokuvat, tietokonepelit jne.).*
- *Lasten oma kulttuuri puolestaan on ennen muuta suullista kulttuuria, leikkiä ja kerrontaan perustuvaa lasten itse luomaa kulttuuria, lasten maailmaa. Se ottaa vaikutteita aikuisten maailmasta ja aikuisten lapsille suuntaamasta kulttuuritarjonnasta, mutta noudattaa pitkälti omia lakejaan.*

2.1. Lapsipolitiikka ja lastenkulttuuripolitiikka

Lasten ja lapsiperheiden aseman turvaaminen kokonaisvaltaisella lapsipolitiikalla on tärkeää. Tämä tarkoittaa yleisesti ottaen kaikkia julkisen vallan toimenpiteitä, joilla vaikutetaan lasten yhteiskunnalliseen asemaan, oikeuksiin ja hyvinvointiin. Kunnissa tapahtuvaa laaja-alaista, hallinnon rajat ylittävää lapsipoliittista ohjelmatyötä tulee jatkaa lasten tasa-arvoisuuden turvaamiseksi⁶.

Lapsia koskevan kulttuuripolitiikan lähtökohtana pitäisi aina olla laaja-alainen näkemys lasten asemasta

yhteiskunnassa. Lastenkulttuuria koskevien päätösten ja valmistelutyön tulee perustua aiempaa kokonaisvaltaisempaan näkemykseen lastenkulttuuripolitiikan tavoitteista ja ajantasaiseen tietoon alan toimijoista ja toimintamuodoista. Lastenkulttuuripolitiikka tulee ottaa huomioon olennaisena osana yleistä lapsipolitiikkaa.

Lastenkulttuuripolitiikan tavoite on kodin, päivähoidon ja koulun tukemisessa onnellisen lapsuuden vaalimisessa ja tasapainoisten, terveen itsetunnon omaavien, suvaitsevaisten ja kulttuuritietoisten kansalaisten kasvattamisesta sekä lasten oman kulttuurin edistämiseksi kaikissa lapsen toimintaympäristöissä. Lastenkulttuurilla tulee olla vahva ja arvostettu asema kulttuuri-, taide- ja koulutuspolitiikan strategisissa linjauksissa ja toiminnassa. Kulttuuripolitiikassa tulee lastenkulttuurilla olla itsestään selvä sijansa ja lastenkulttuurityö toteuttaa riittävän voimavaroin.

Yleisten lastensuojelujärjestöjen ja lasten parissa aatteelliselta pohjalta työskentelevien järjestöjen toiminta on ensiarvoisen tärkeää lasten ja lapsiperheiden yhteiskunnallisen aseman, henkisen ja aineellisen hyvinvoinnin kannalta. Järjestöjen painopistealueet saattavat vaihdella terveydenhuollosta perheväkivallan ehkäisemiseen.

⁶ Näkökulmia lapsipolitiikkaan - Suomen Kuntaliiton lapsipoliittisen ohjelman taustamuistio 1998.

Useimmat järjestävät lapsille erilaista kerhotoimintaa kuten iltapäiväkerhopalveluja. Lastensuojelun ja aatteellisen lapsityön mahdollisuuksia toimia yhteistyössä julkisen sektorin kanssa aktiivisena lasten aseman edistäjänä tulee tukea myös tulevaisuudessa.

- Kuntien tulisi laatia lapsipoliittisia ohjelmia, joissa otetaan huomioon myös kulttuuripoliittika. Myös kuntien välisen yhteistyön tarjonnan mahdollisuudet tulisi hyödyntää lastenkulttuurin edistämisessä.
- Opetusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa perustavat mahdollisuuksien mukaan hallinnonalojen välisen lasten asemaa käsittelevän lapsiasiain neuvottelukunnan, joka käy säännöllistä arvokeskustelua lapsen asemasta ja mm. järjestää lapsipoliittikkaa koskevia valtakunnallisia ja alueellisia seminaareja. Tavoitteena on myös laatia yhdessä muiden toimijoiden kanssa valtakunnallinen lapsipoliittinen ohjelma.
- Opetusministeriön yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön sekä alan järjestöjen kanssa tulisi tukea lastensuojelualan ja aatteellisten järjestöjen taide- ja kulttuuripainotteisia toimintamuotoja.

2.2. Taidekasvatus

Lasten taidekasvatus on erityisessä asemassa taidepolitiikassa. Se on lasten oman kulttuurin tukemista, mutta myös silta aikuisten kulttuuriin. Jotta taide voisi olla kaikkien mahdollisuus, tulee kaikilla olla myös käytännön mahdollisuudet monipuoliseen taidekasvatukseen. Taiteen mahdollisuuksien toteutuminen on henkisen, sosiaalisen ja sivistyksellisen tasa-arvon keskeinen ulottuvuus.

Taidekasvatus on osa yleissivistystä ja saa sisältönsä kulttuurisesta ympäristöstä. Kulttuuripoliittikan yhteydessä taidekasvatuksessa voidaan erottaa seuraavia osa-alueita: 1) yleissivistävä taideopetus kaikilla kouluasteilla, 2) taiteen perusopetus sekä 3) taideharrastus ja sen ohjaus. Taidekasvatuksen lisäksi annetaan myös taiteen ammatillista koulutusta.

Yleissivistävän taideopetuksen tulee olla pitkäaikaista ja tavoitteellista. Taideaineet ovat tärkeitä tunne-elämän syvenemisen ja rikastumisen kannalta. Ne tukevat lasten ja nuorten kasvua ihmisyyteen, oman identiteetin vahvistamiseen sekä eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Taideaineiden merkitys korostuu myös kognitiivisen kasvun näkökulmasta. Taideaineiden opiskelu kehittää suhteellisuuden tajua, vahvistaa ymmärrystä siitä, että on olemassa useita ratkaisumalleja, opettaa suuntaamaan tavoitteita, lisää arviointitaitoja ja kehittää mieliku-

vitusta. Kaikille lapsille ja nuorille tulee tarjota riittävät perustiedot taideaineista ja erityisesti suuntautuneille mahdollisuus kehittää itseään edelleen. Oikeus saada tavoitteellista ja asiantuntevaa taideopetusta edellyttää taideaineiden opetusta kaikille yhteisinä oppiaineina kaikilla luokka-asteilla peruskoulussa. Taideopetus tulee turvata myös yleissivistävässä toisen asteen tai korkeasteen koulutuksessa. Tämä opetustehtävä kohdentuu koko ikäluokkaan asuinpaikasta riippumatta.

Taidekokemuksilla ja -nautinnoilla on merkittävä rooli lapsen emotionaalisisessa, taidollisessa ja tiedollisessa kehityksessä. On tärkeää, että taide ja kulttuuri sisällytetään päivähoidon ja myös oppivelvollisuuden alkamista edeltävän *esiopetuksen* opetussuunnitelmaan. *Ilta- ja aamupäivätoimintaa* tulee tukea opetusministeriön ehdotuksen⁷ mukaisesti. Ensimmäisen ja toisen luokan oppilaille ja erityistä tukea tarvitseville turvataan oikeus aamu- ja ilta-päivätoimintaan lailla hallitusohjelman mukaisesti.

Koulun ulkopuolinen ohjattu taideopetus, varsinainen tavoitteellinen vuosittain etenevä *taiteen perusopetus* ja järjestökentän toteuttama *ohjattu harrastustoiminta* syventävät ja täydentävät peruskoulun ja toisen asteen yleissivistävää taideopetusta. Myös taidelaitosten toiminnalla ja muulla taiteen esitystoiminnalla on tärkeä taidekasvatuksen ulottuvuus. Taiteen perusopetus tai harrastustoiminta eivät kuitenkaan voi korvata peruskoulussa annettavaa yleissivistävää taideopetusta. Järjestökentän ylläpitämä harrastustoiminta ei ole samalla tavalla tavoitteellista opetusta kuin peruskouluopetus ja taiteen perusopetukseen ei ole mahdollisuuksia kaikkialla.

Taiteilijoiden *ammattillista koulutusta* annetaan taideyliopistoissa sekä ammattikorkeakoulujen ja toisen asteen oppilaitosten taidealan koulutusohjelmissa. Taiteen koulutus vahvistaa taiteellisen toiminnan perustaa, luo edellytyksiä taiteen saatavuuden laajentamiselle ja kulttuuristen perusoikeuksien toteutumiselle. Esimerkiksi valtioneuvoston hyväksymissä taiteenaloikohtaisissa ohjelmissa koulutuksen merkitystä on korostettu voimakkaasti.

- Jokaiselle lapselle ja nuorelle on tärkeä turvata kaikille yhteisenä oppiaineena taideaineiden opetus kaikilla peruskoulun luokka-asteilla. Taideaineiden opetusta on järjestettävä myös yleissivistävässä ja ammatillisessa toisen asteen koulutuksessa. Taide on lisäksi tuotava koulujen opetusympäristöihin sekä menetelmiin ja -sisältöihin.

⁷ Koululaisten aamu- ja ilta-päivätoiminnan järjestäminen. Opetusministeriön työryhmien muistioita 29:2002.

- Peruskoulun taideopetuksessa ja taiteen perusopetuksessa kunnat voisivat hyödyntää aineenopettajien asiantunte-
musta jo pienten lasten opetuksessa ja painottaa taideai-
neiden opetusta, jotta opettajiksi ja vierailijoiksi saatai-
siin lisää ammattinsa osaavia, innostavia ja valovoimaisia
ammattilaisia.
- Taideaineita opettavien opettajien ammatillisen kou-
lutuksen ja heidän sekä muiden alan ammattilaisten
täydennyskoulutuksen tulee antaa valmiuksia käyttää
opetusmenetelmiä, jotka tukevat lasten ja nuorten luovi-
en kykyjen, tunne-elämän ja kulttuurisen ymmärryksen
kehittymistä. Vastuutahoina asiassa ovat opetushallitus
ja yliopistot ja alan muu koulutus.
- Opetusministeriö ja kunnat lisäävät muiden taiteen
alojen kuin musiikin opetusyksiköitä taiteen perusope-
tuksen piirissä siinä määrin kuin taloudellista liikkuma-
varaa syntyy.
- Opetushallituksen tulee antaa taiteen perusopetuksen
valtakunnallisten opetussuunnitelmien perusteet laajan
oppimäärän osalta.
- Kuntien tulisi mahdollisuuksien mukaan tukea lasten- ja
nuorisokulttuureihin liittyvää koulun ulkopuolista toi-
mintaa kuten iltapäivätoimintaa niin, että myös pienillä
paikkakunnilla lapsilla ja nuorilla olisi mahdollisuus
ohjattuun luovaan ilmaisuun.
- Koulujen ja taiteen perusopetusta antavien yksikköjen,
taidelaitosten ja kirjastojen yhteistyötä taidekasvatuk-
sessa tulisi lisätä.
- Taiteen alan ammatillista koulutusta antavien oppilaitos-
ten tulisi kiinnittää erityistä huomiota lastenkulttuuriin.
Eri koulutusasteiden ja koulutusyksiköiden yhteistyötä
lastenkulttuurin alalla tulisi lisätä.
- Opetusministeriö ja muut toimijat tukevat mahdolli-
suuksien mukaan eri taiteenalojen ammatillista täyden-
nyskoulutusta lastenkulttuuriin liittyen.
- Opetusministeriön ja alan oppilaitosten tulisi edistää
lastenkulttuurialan tuottajakoulutuksen organisointia
ja koulutuksen kehittämistä kunnallisten ja seutukun-
nallisten hankkeiden tuottamiseksi ja toimintojen koor-
dinoimiseksi.

3. Kulttuurinen monimuotoisuus on voimavara

TAITEILLA ON AINA OLLUT vahva kansainvälinen ulottuvuus. Taiteenalojen järjestöillä on tärkeä rooli taiteilijoiden liikkuvuuden ja taiteen kansainvälisen vaihdon lisääjänä. Lasten taide- ja kulttuuripalveluiden kannalta on kuitenkin edelleen merkityksellisintä se, mitä Suomessa tapahtuu. Taide- ja kulttuurielämässä tarvitaan aloitteita, jotka tukevat ja ottavat huomioon lisääntyvän kulttuurisen monimuotoisuuden. Koulutuksellisten ja muiden kulttuuristen kynnysten lisäksi on tärkeää poistaa myös muita taiteeseen osallistumisen esteitä. Näitä ovat mm. vähemmistöasemaan, liikkumis- tai toimimisesteisiin ja muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin tai elämäntilanteisiin liittyvät kysymykset.

3.1. Kulttuurinen monimuotoisuus

On tärkeää, että lasten ja nuorten taide- ja kulttuuripalveluiden tarjonnassa huomioidaan vähemmistöihin kuuluvien tarpeet. Suomalaisen kulttuurin perustana on kahden kansalliskielen ja niille rakentuvan taide- ja kulttuuritoiminnan kokonaisuus. Ruotsinkielisillä on oikeus tulla palvelluksi ruotsiksi julkisessa hallinnossa. Saamelaisilla alkuperäiskansana sekä romaneilla ja muilla ryhmillä on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Myös viittomakieltä käyttävien oikeudet on turvattu lailla. Ulkomaalaisten osuus Suomen väestöstä on EU -maiden alhaisin, mutta maahanmuutto on viimeisen kymmenen vuoden aikana lisääntynyt huomattavasti. Vähemmistökulttuureita tuetaan hallinnon toimenpiteillä suvaitsevaisuuden edistämiseksi ja rasismien ehkäisemiseksi⁸. Maahanmuuttopolitiikan osalta huomiota tulee kiinnittää myös lapsiin ja nuoriin⁹. Taiteen tulee olla kaikkien mahdollisuutena – vain silloin se on täysimääräisesti mahdollisuus myös yhteiskunnalle. Kulttuuriseen asemaan liittyvät tekijät, jotka rajoittavat taiteen tekemistä tai kokemista, tulee poistaa.

⁸ Valtioneuvoston periaatepäätös vuonna 1997 hallinnon toimenpiteistä suvaitsevaisuuden lisäämiseksi ja rasismien ehkäisemiseksi.

⁹ Opetusministeriön maahanmuuttopolitiittiset linjaukset, opetusministeriön työryhmien muistioita 7:2003.

- Alan toimijoiden tulisi kehittää lapsille ja nuorille suunnattuja taide- ja kulttuuripalveluita ottaen huomioon kielivähemmistöjen tarpeet.
- Saamelaiskäräjät perustaa mahdollisuuksien mukaan saamelaislapsi- ja nuorisokulttuuripoliittisen neuvottelukunnan ja laatii saamelaislapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman.
- Opetusministeriö kehittää lasten ja nuorten taide- ja kulttuuripalveluita ottamalla ne huomioon osana kulttuurin ja taiteen tukemisen yleisiä järjestelmiä ministeriön maahanmuuttopoliittisten linjausten mukaisesti. Etnisiin vähemmistöihin kuuluvien lasten kulttuuritarpeet otetaan huomioon myös vähemmistökulttuurin erityisuuksissa.
- Opetusministeriö tukee maahanmuuttajanuorten parissa tehtävän nuorisotyön sekä nuorisotoiminnan kokeilu- ja kehittämishankkeita aikaisempaa voimakkaammin. Liikunnan, taiteen ja kulttuurin avulla suvaitsevaisuutta edistävän toiminnan tukemista jatketaan vähintään entisessä laajuudessaan.

3.2. Liikkumis- ja toimimisesteiset

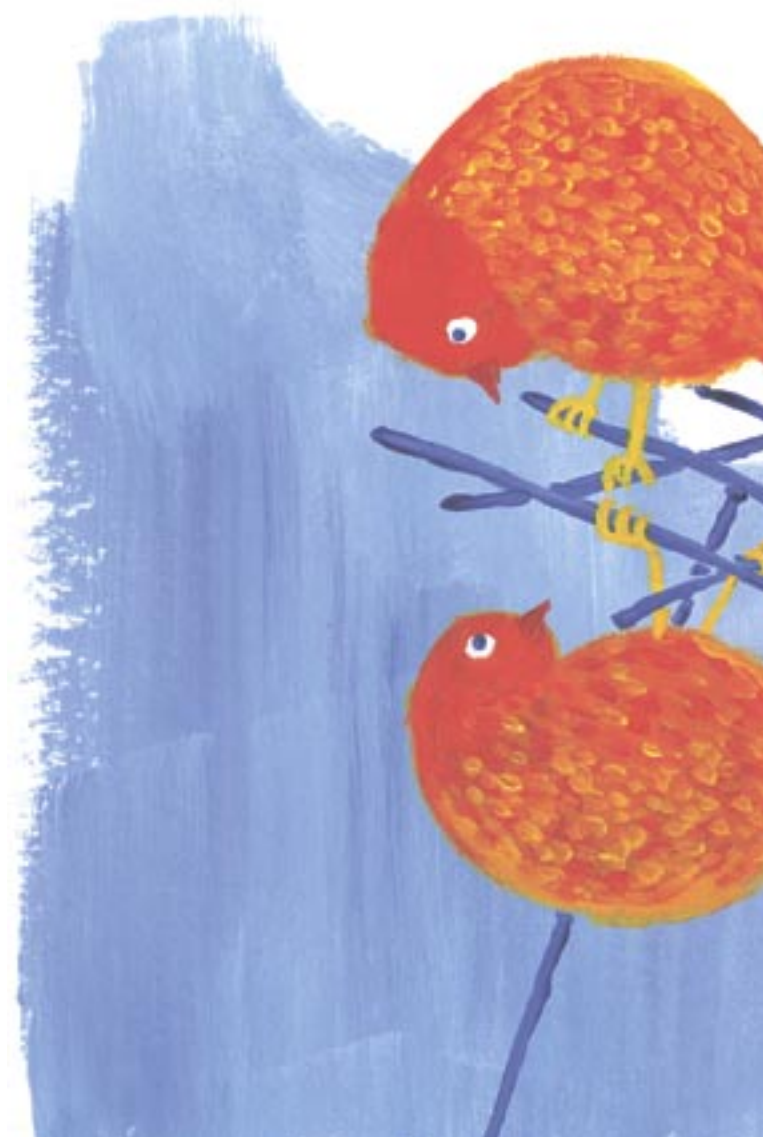
Lapset ja nuoret voivat olla eri tavoilla toimintarajoitteisia liikkumisen, näkemisen, kuulemisen, ymmärtämisen tai kokemisen osalta. Näistä rajoituksista huolimatta heillä on oikeus täysipainoiseen taiteesta nauttimiseen ja lahjojensa ilmaisemiseen taiteellisin keinoin. Yhteiskunnan on huolehdittava heidän tarpeidensa huomioon ottamisesta sekä palvelujen tarjonnan että taiteen tekemisen alueilla. Julkisten kulttuurilaitosten ja muiden kulttuurialan toimijoiden tarjonnan saavutettavuuteen ja esteettömyyteen kuten myös vammaisten lasten ja nuorten omaehtoisen kulttuuritoiminnan edellytyksiin tulee kiinnittää erityistä huomiota. Tämä on kulttuurinen tasa-arvo kysymys ja samalla koko yhteisön luovuutta voimistava tekijä¹⁰.

- Opetusministeriö laatii toimenpideohjelman kulttuurin saavutettavuuden lisäämiseksi julkisissa taide- ja kulttuurilaitoksissa kiinnittäen huomiota myös erityisryhmiin kuuluvien lasten ja nuorten tarpeisiin.

- Taide- ja kulttuurilaitosten tulisi tehostaa kehittämissyönsä ohessa palvelujen saavutettavuutta niin alueellisesti kuin myös erilaisille yleisöille, eri ikäluokille ja erityisryhmille.
- Opetusministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön sekä kuntien tulisi lisätä taidepainotteisen työskentelyn käyttämistä erityispäivähoitossa ja -opetuksessa.
- Opetusministeriö tukee kulttuurin saavutettavuuteen liittyvän valtakunnallisen neuvontapalvelun kehittämistä. Lasten- ja nuortenkulttuurin parissa toimivia järjestöjä ja kulttuurilaitoksia kannustetaan hyödyntämään palvelua.
- Sosiaali- ja terveyssektorin sekä kulttuurisektorin toimijoiden tulisi kehittää taide- ja kulttuuripainotteisia toimintamuotoja, joissa huomioidaan myös vammaisten lasten ja nuorten tarpeet.
- Opetusministeriö varaa erityisresursseja kohdennettavaksi erityisryhmiin kuuluvien lasten ja nuorten oman kulttuuritoiminnan edellytysten parantamiseen.

¹⁰ Kulttuuria kaikille. Esitys vammaiskulttuurin ja kulttuurin saavutettavuuden edistämiseksi, opetusministeriön työryhmien muistioita 30:2002.

- Näkövammaisten kirjaston tulisi lisätä mahdollisuuksien mukaan koskettelukirjojen ja lapsille ja nuorille suunnattujen digitaalisten äänikirjojen tuotantoa.
- Yleisradion tulisi vahvistaa viittomakielisten lasten- ja nuortenohjelmien asemaa lähetystoiminnassa.

4. Taide- ja kulttuuripalvelut ovat peruspalveluita

OPETUSMINISTERIÖN lastenkulttuuripoliittisen ohjelman lähtökohtana on, että taide- ja kulttuuripalvelut tulee määritellä peruspalveluiksi. Julkisen vallan panostus näihin palveluihin muodostuu kuntien ja valtion toimenpiteistä ja palvelujärjestelmän ylläpito ja kehittäminen on niiden yhteinen haaste.

Teknologisen kehityksen myötä sähköiset mediat ovat tuoneet uusia välineitä taiteen tekemiseen, välittämiseen ja vastaanottamiseen. Mediat ja niiden ylikansallinen tarjonta muotoilevat yhä vahvemmin kulttuurikuvaamme ja synnyttävät haasteita perinteiselle kulttuuritoiminnalle ja tarjonnalle. Samalla korostuu television ja radion kulttuurin tuotannollinen ja välittävä rooli. Sähköisten medioiden kehityksen myötä saa taidelaitosten toiminta entistäkin suuremman merkityksen yksilön ja elävän taiteen monipuolisina kohtauspaikkoina.

4.1. Yleiset kulttuurilaitokset

4.1.1. Kirjasto

Kirjastojen merkitys lastenkulttuurin kannalta on ensiarvoisen tärkeä. Kirjastolaitos on alueellisesti kattava ja sillä on luonteva, helposti lähestyttävä rooli koko kansan kulttuurilaitoksena. Lapset ovat kirjastojen ahkerimpia käyttäjiä ja kirjastot tarjoavat usein lapsille myös muiden taiteenalojen toimintoja. Kirjastot mahdollistavat myös pääsyn uusien medioiden tarjontaan. Perinteisten kulttuuri- ja sivistystehtävän ja lukutaidon edistämisen ohella kirjasto tarjoaa myös tietoyhteiskunnan valmiuksia. Koulujen ja kirjastojen yhteistyötä tuleekin kehittää sekä tiedon hankinnan ja -hallinnan että koulukirjastojen tilan osalta¹¹. Tämä edellyttää riittävän rahoituksen turvaamista kirjastoille ja alueellisen yhteistyön kehittämistä erityisesti pienten kuntien kirjastopalveluiden turvaamiseksi¹².

¹¹ Suomi (o)saa lukea. Tietoyhteiskunnan lukutaidot -työryhmän linjaukset. Opetusministeriön työryhmien muistioita 4/2000.

¹² Kirjastopoliittisen työryhmän muistio, opetusministeriö.

- Opetusministeriön ja kuntien tulisi toteuttaa Kirjastostrategia 2010:n¹³, kirjastopoliittisen ohjelman sekä tietoyhteiskunnan lukutaidot -työryhmän ehdotukset niiltä osin, kuin ne koskevat lasten ja nuorten parempia mahdollisuuksia hyödyntää kirjaston palveluita.
- Opetusministeriön ja kuntien tulisi turvata lasten ja nuorten kirjallisuuden asiantuntemus kirjastoissa. Myös sektorirajat ylittävällä yhteistyöllä tulisi edistää lastenkirjastonhoitajien virkojen perustamista.
- Opetusministeriön ja kuntien tulisi turvata riittävä lasten ja nuorten kirjallisuuden, -lehtien ja uusien medioiden saatavuus kirjastoissa.
- Opetusministeriön ja kuntien tulisi yhteistyöllä muiden toimijoiden kanssa luoda koulukirjastotoiminnan yleiset valtakunnalliset linjaukset ja kehittää kirjastomallit erikokoisia ja -tyyppisiä kuntia varten¹³.
- Koulujen ja kirjastojen tulisi tehostaa mahdollisuuksien mukaan koulun ja kirjaston yhteistyötä erityisesti tiedon hankinnan ja -hallinnan osalta.
- Opetusministeriö edistää kirjastojen lapsille ja nuorille tarkoitettua kulttuurin, kirjallisuuden ja tiedonhaun sisältötuotantoa tietoverkkoihin.
- Kuntien ja kirjastojen tulisi yhteistyössä mm. neuvoloiden, päiväkotien ja iltapäiväkerhojen kanssa selvittää mahdollisuuksia lisätä pitkäjänteistä yhteistyötä.
- Kuntien ja alueellisten taidetoimikuntien tulisi yhteistyössä edistää mahdollisuuksia järjestää kirjastojen yhteydessä monipuolista eri taiteenaloja koskevaa toimintaa erityisesti pienissä ja syrjäisissä kunnissa.

¹³ Kirjastostrategia 2010, opetusministeriö 2003.

4.1.2. Museo ja kulttuuriperintö

Museot toimivat kulttuuriperinnön vaalijoina ja sen monipuolisina esittelijöinä sekä lasten ja nuorten kulttuurikasvattajina. Museoiden kautta toteutetaan lasten osallisuutta kulttuuriperinnöstä. Kulttuuriperintöön sisältyvät esineellisen kulttuuriperinnön ohella kulttuuriympäristöt ja luonnonperintö. Lapsille ja nuorille tulee tarjota mahdollisuuksia työpajojen, teemapäivien ym. avulla tehdä itse havaintoja ja osallistua esimerkiksi arkeologisiin kaivauksiin, kulttuuriympäristön hoitoon ja esinetutkimukseen. Oman kulttuuriperinnön ja elinympäristön tunteminen ja arvostaminen estää syrjäytymistä ja kehittää kulttuurisia taitoja tulevaisuutta varten. Paikallisuus ja globalisaatio ovat samanaikaisia ilmiöitä, joiden ymmärtämisessä kulttuuriperinnöllä on tärkeä sijansa. Museoiden toimintaedellytykset kulttuuriperinnön välittäjinä, mutta myös taidelaitoksina tulee turvata. Taidemuseoiden tulee tarjota lapsille ja nuorille taide-elämyksiä muiden taidelaitosten tavoin. Museoiden yhteistyötä päiväkotien, koulujen ja alan muiden toimijoiden kanssa tulee jatkaa museopedagogiikan sekä taide- ja kulttuuriympäristökasvatuksen ja niihin liittyvien oheistapahtumien ja oppimateriaalin kehittämisessä. Kulttuuriperinnön ja taiteiden tarjontaa tulee lisätä tietoverkoissa mm. virtuaalinäyttelyiden avulla täydentämään jo fyysisesti olemassa olevia näyttelyitä¹⁴

¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ .

¹⁴ Valtioneuvoston 14.6.2001 hyväksymä rakennusperintöstrategia.

¹⁵ Suomen Tammi+ -hankkeen julkaisut, joissa esitellään mm. opetushallituksen, Museoviraston, ympäristöministeriön ja museoiden yhteistyöllä syntyneitä toimintatapoja ja opetusmenetelmiä esim. kulttuuriympäristökasvatuksessa.

¹⁶ Sederholm 2001. Taiteen tulkkina. Selvitys taidemuseoiden erityisluonteesta. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston julkaisusarja 5/2001.

¹⁷ Museo 2000, työryhmän ohjelma.

- Taide- ja kulttuurilaitosverkon toiminnan ja sen kehittämisen edellytyksiä vahvistetaan lastenkulttuurin näkökulmasta. Myös kuntien ja muiden museoita ylläpitävien tahojen tulisi vahvistaa lastenkulttuurin toiminnan edellytyksiä museoissa.
- Opetusministeriö ja Museovirasto kohdentavat resursseja lapsille ja nuorille suunnattujen hankkeiden toteuttamiseen.
- Museoiden tulisi entisestään vahvistaa lapsille ja nuorille suunnattua näyttely-, opetus- ja elämyksellisen toiminnan tarjontaa ottaen huomioon mm. taidemuseoiden erityisluonnetta tarkastellen selvityksen ehdotuksia.
- Museoiden, koulujen, opetus- ja ympäristöhallinnon sekä käytännön asiantuntijoiden yhteistyönä tulisi kehittää opetusmateriaaleja ja kokeiluhankkeita hyödyntäen mm. Suomen Tammi+ -hankkeesta saatuja kokemuksia.

4.2. Taidelaitokset sekä taiteilijat

Suurin osa lasten ja nuorten taide- ja kulttuuripalveluista tuotetaan *taidelaitoksissa*. Teattereiden, orkestereiden ja taidemuseoiden sekä *taitelijoiden* kautta välittyvät taide-elämykset, esteettiset ja eettiset arvot sekä luovuus. Taidelaitosten toimintaedellytyksistä tulee huolehtia, jotta ne kykenevät vastaamaan toiminnallisiin haasteisiinsa; tarjoamaan perheille mahdollisuuden osallistua yhteisiin harrastuksiin taiteen ja kulttuurin parissa. Taidelaitosten lapsille ja lapsiperheille suunnatun tarjonnan tulee olla korkeatasoista ja monipuolista. Sen tulee olla myös kohtuuhintaista ja alueellisesti mahdollisimman tasavertaisesti kohdeyleisön saatavilla. Tarjonnassa tulee ottaa huomioon erityisryhmien tarpeet. Lastenkulttuurin kentällä työskentelevien taitelijoiden mahdollisuuksia omistautua luovaan ja esittävään työhönsä tulee edistää valtakunnallisiin ja alueellisiin apurahajärjestelmin sekä erilaisten projektitukiavulla. Lastenkulttuuri ansaitsee oman taitelijaprofessuurin.

- Opetusministeriö vahvistaa taidelaitosverkon toiminnan ja kehittämisen edellytyksiä lastenkulttuurin näkökulmasta. Myös kuntien ja taidelaitosten muiden ylläpitäjien tulisi vahvistaa lasten ja nuorten taide- ja kulttuuripalveluiden tarjontaa.
- Taidelaitosten tulisi tehostaa palveluiden saavutettavuutta niin alueellisesti kuin myös eri ikäluokille ja erityisryhmille.
- Opetusministeriön, taidetoimikuntalaitoksen ja kuntien tulisi edistää taidelaitosten ja taiteilijoiden yhteistyötä muiden kulttuuritoimijoiden, koulujen, päiväkotien kanssa mm. tukemalla vierailuja ja erilaisia projekteja.
- Alan toimijoiden tulisi toteuttaa vuosittain tiettyihin taiteenaloihin keskittyvän valtakunnallisen lastenkulttuurin teemavuoden mm. perheiden lapsille tarjolla olevien kulttuuripalveluiden tietämyksen edistämiseksi.
- Taiteen keskustoimikunta tukee lasten ja nuorten taidetta tekeviä eri taiteenalojen taiteilijoita apurahoin.
- Taiteen keskustoimikunta ottaa taiteilijaprofessorin viran täytössä huomioon lastenkulttuurin edustajan.

4.3. Lastenkulttuurikeskukset

Kunnat ovat avainasemassa lastenkulttuurin edistämisessä. Vuonna 2001 maassamme toimi noin puolen tusinaa lastenkulttuurikeskusta, joissa on lapsille ja nuorille järjestettyä taidepainotteista toimintaa. Yksi näistä oli Lasten ja Nuorten Taidekeskus Hyvinkäällä, jonka toimintaa ministeriö tukee. Lastenkulttuurikeskusten osaamisen kehittämiseksi ympäri maan käynnistettiin vuoden 2003 alusta valtakunnallisesti kattava lastenkulttuurikeskusten verkosto ”Taikalampun” ensimmäinen toimikausi 2003–2005. Verkoston tehtävänä on tukea ja kehittää jo olemassa olevien lastenkulttuurikeskusten toimintaa ja edistää toiminnan syntymistä sinne, missä sitä ei vielä ole. Toimintaan liittyy eri taiteenaloihin liittyvän osaamisen ja monipuolisen lastenkulttuuriosaamisen (näyttele-, esitystoiminta, taidekasvatus, tapahtumat, tutkimus) kehittäminen.

- Opetusministeriö ja alan muut toimijat tukevat lastenkulttuurikeskusten toimintaa ja edistävät Taikalamppu-verkoston työtä myös sen tulevana toimikautena.

4.4. Mediat

Mediat ovat luonteva osa lasten ja nuorten arkipäivää. Ne luovat uutta yhteisöllisyyttä ja nuorten alakulttuuria. Kirjallisuuden, lukemisen ja sanataiteen osalta perinteisellä *painetulla medialla* on suuri merkitys. Lastenkulttuuri, kuten muutkin alat, tarvitsee viestintää, jolla perustellaan lastenkulttuurin merkitystä ja tarvetta. Lastenkulttuurin osuuteen painetussa mediassa tulee kiinnittää huomiota.

Uusien medioiden sisältötuotanto, joka on suurimmaksi osaksi tuontitavaraa, on sekä mahdollisuuksia tarjoavaa että tiettyjä huolenaiheita herättäviä. Uudet mediat mahdollistavat oman luovan tekemisen, jossa eri taiteenalojen integrointi ja uudenlaiset ilmaisumuodot ovat mahdollisia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia kommunikointiin ja tiedon ja kulttuuritarjonnan vastaanottamiseen sekä tallentamiseen. Välineiden tasavertainen käyttö tulee turvata koulujen ja kirjastojen kautta.

Televisio-ohjelmien, elokuvien, pelien ja erityisesti internetin osalta tarjontaan liittyy myös lastensuojelullisia näkökohtia. Alaikäisten suojelemiseksi haitallisilta aineistoilta eri medioissa on monia eri sekä kansallisia että Euroopan laajuisia järjestelmiä. Televisio-ohjelmia koskevat EU:n direktiivit on pantu toimeen radio- ja televisiotoimintaa koskevassa laissa ja elokuvat, videot ja pelit tarkastetaan ennakkoon. Internetin osalta on käynnistetty EU:n tasolla hankkeita esimerkiksi laatu- ja sisältöjärjestelmien kehittämiseksi. Tästä huolimatta sisältötuottajien, ennen

muuta internetpalvelujen tarjoajien ja peliohjelmien tekijöiden vastuuta, lasten ja nuorten valistusta, mediakriittisyyttä ja eettisiä pohdintoja tulee korostaa. Uusien medioiden kotimaista, teknisesti korkeatasoista sekä esteettisesti ja eettisesti kestävästä sisältötuotantosta tulee tukea.

- Alan toimijoiden tulisi kiinnittää huomiota lastenkulttuurin osuuteen tiedotusvälineissä.
- Kuntien tulisi tarjota lapsille tasavertainen mahdollisuus uusien medioiden käyttäjinä kirjastojen ja koulujen kautta.
- Opetusministeriön, Taiteen keskustoimikunnan ja alan muiden toimijoiden tulisi yhteistyössä tukea uusien medioiden kotimaisen, taide- ja kulttuuripainotteisen sisällön tutkimusta, tuotekehitystä ja tuotantoa sekä järjestää aiheesta seminaareja.
- Mediakasvatusta tulisi vahvistaa peruskouluissa yhteistyössä alan toimijoiden kanssa. Myös median, elokuvan, valokuvan sekä kuvataiteiden lukutaitoa edistäviä hankkeita tulisi lisätä.
- Alan toimijoiden tulisi kiinnittää huomiota uusien medioiden sisältötuotantoon lastensuojelullisesta näkökulmasta.

- Valtion taideteostoimikunta tilaa taideteoksia myös lasten käyttämiin ympäristöihin. Myös mediataiteen mahdollisuuksia hyödynnetään taidetta valitessa.

Televisiolla ja radiolla on uusien medioiden rynnistyksestä huolimatta edelleen vahva rooli lasten ja nuorten arjessa. *Yleisradio* on julkisen palvelun periaatteella toimiva tiedotusväline, joka tarjoaa tasavertaisia mahdollisuuksia lastenohjelmien katsomiseksi ja kuulemiseksi. Erityisesti kotimaisen korkeatasoisen lasten- ja nuortenohjelman tuottamiseen ja välittämiseen tulee kiinnittää edelleen huomiota. *Digi-tv* mahdollistaa entistäkin monipuolisemman ja erityisryhmille profiloituneen ohjelmatarjonnan. *Kaupallisille TV-kanaville*, joiden ohjelmistosta valtaosa on ulkomaista, on laadukkaan kotimaisen lastenohjelman tuottaminen ja välittäminen erityinen haaste.

- Yleisradion tulisi edelleen vahvistaa lastenohjelmien asemaa lähetystoiminnassa lisäämällä omaa ohjelmatuotantoa ja tilaamalla korkealaatuista kotimaista ohjelmistoa. Huomiota tulisi kiinnittää mm. koko perheelle suunnattuihin ohjelmakokonaisuuksiin.
- Yleisradion yhteistyössä lasten ja varhaisnuorten ohjelmien kanssa tulisi selvittää mahdollisuus lapsille suunnatun radioteatterin elvyttämiseen.
- Koulujen tulisi yhteistyössä alan muiden toimijoiden kanssa vahvistaa edelleen televisiota koskevaa mediakasvatusta.
- Yleisradion tulisi osallistua eri tavoin vuonna 2004 lastenelokuvan teemavuoden toteuttamiseen.

5. Lastenkulttuuri eri taiteenaloilla

LAPSEN TAITEESTA SAAMA ELÄMYS, taiteen luonteen ymmärtäminen ja oma luova toiminta ovat keskeisiä seikkoja lapsen ja taiteen kohtaamisessa. Lasten ja nuorten tulisi päästä tasavertaisesti nauttimaan omakohtaisista kokemuksista taiteen parissa. Eri taiteenalojen lastenkulttuurin tuotannon tulee olla monipuolista ja laadukasta sekä helposti saavutettavissa. Tämä tarkoittaa taideteosten tuotannon, jakelun ja kulutuksen edistämistä laadullisin kriteerein tasavertaisen saatavuuden näkökulmasta.

Tässä ohjelmassa on pyritty löytämään sellaisia ratkaisumalleja, jotka olisivat yhteisiä useille taiteenaloille. Taidekasvatukseen, taiteen perusopetukseen sekä taiteen alojen ammattilaisten koulutukseen liittyvät toimenpide-ehdotukset ovat kaikkia aloja koskevia ja löytyvät kohdasta kaksi, taidekasvatus. Vähemmistöasemaan, liikumis- tai toimimisesteisiin ja muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin tai elämäntilanteisiin liittyvät toimenpide-ehdotukset puolestaan löytyvät kohdasta kolme, kulttuurinen monimuotoisuus. Samoin alueelliseen etäisyyteen ja taloudellisiin tekijöihin liittyvät toimenpide-ehdotukset koskevat kaikkia aloja ja löytyvät kohdasta neljä, taide- ja kulttuuripalvelut ovat peruspalveluita.

Taiteenalat ovat kuitenkin erilaisia. Vaikka pyrkimyksenä onkin ollut ehdotusten mahdollisimman laaja kattavuus, tarvitaan myös painopistealueita ja sen tunnustamista, että jokainen taiteenala vaatii myös erityisiä toimenpiteitä. Tässä ohjelmassa hyödynnetään opetusministeriössä valmistuneiden eri taiteenalojen ohjelmia ja selvityksiä. Niissä olevia lapsia ja nuoria koskevia toimenpide-ehdotuksia ei ole erikseen kirjattu tähän ohjelmaan, vaan niistä saa tarkempaa tietoa tehdyistä asiakirjoista. Lähtökohtana kuitenkin on, että tehtyjä toimenpide-ehdotuksia toteutetaan mahdollisuuksien mukaan.

5.1. Elokvataide

Lastenelokuva ja lastenelokuvakulttuuri ovat viime aikoina nousseet kulttuuripolitiikan yhdeksi erityiseksi painopisteeksi. Lastenelokuva on olennainen osa suomalaista elokuvaa ja lastenkulttuuria. Lastenelokuvan koko kenttää on tarpeen kehittää ja siten vahvistaa lastenelokuvan asemaa osana lastenkulttuuria¹⁸. Yhteiskunnan kehitysnäkymät haastavat yksilöiden kyvyt todellisuuden jäsentämiseen ja maailmankuvan muodostamiseen. Media ja muu kulttuurinen lukutaito ovat tietoyhteiskunnassa entistäkin tärkeämpiä. Elokvakasvatusta tulee kehittää koulujen taide- ja mediaopetuksessa. Elokuva on myös monipuolinen ja puhutteleva taidemuoto. Lapsille ja nuorille tulee tarjota mahdollisuus sen harrastamiseen ja itse tekemiseen

erilaisten yhteistyöhankkeiden avulla. Lapsille suunnattujen elokuvien tekoa, esittämistä ja levitystä tulee kehittää siten, että lapsille ja nuorille suunnattu elokuvatarjonta sisältäisi niin laadukkaita kansainvälisiä kuin myös kotimaisia elokuvia. Tämä edellyttäisi myös alan perus- ja täydennyskoulutuksen vahvistamista.

- Opetusministeriön ja taidetoimikuntalaitoksen tulisi vahvistaa alueellisten elokuvakeskusten toimintaa erityisesti lasten ja nuorten elokuvakasvatuksen vahvistamiseksi.
- Opetusministeriö selvittää mahdollisuudet ”Elävän kuvan museo” perustamisesta asiasta vuonna 1998 tehdyn selvityksen pohjalta.
- Opetusministeriö toteuttaa ja edistää yhteistyössä alan muiden toimijoiden kanssa vuosille 2002-2005 tehdyn lastenelokuvan kehittämisohjelman toimenpide-ehdotuksia mahdollisuuksien mukaan.
- Opetusministeriö edistää vuonna 2002 valmistuneen elokuvan tavoiteohjelman ehdotuksia julkisen tuen kehittämiseksi mahdollisuuksien mukaan.
- Opetusministeriö tukee koulujen elokuvakasvatusta.

¹⁸ Lastenelokuvan kehittämisohjelma 2002-2005, opetusministeriön muistio 13/2001)

5.2. Kirjallisuus

Kirjallisuus on sanaan liittyvää taidetta, mutta se liittyy vahvasti myös kansalliseen identiteettiin. Kieli on olennainen osa kulttuuriperintöämme, jota kodit voivat välittää nuoremmalle sukupolvelle lukemalla heille ja heidän kanssaan. Tämän vuoksi lasten ja nuorten monitahoisin kirjallisuuden kirjoittaminen, julkaiseminen ja levitys tulee turvata. Kieli avautuu lukemisen ja kirjoittamisen kautta. Lapsilla ja nuorilla tulee olla mahdollisuus luku-harrastukseen ja luovaan kirjoittamiseen. Päiväkotien ja koulujen kirjallisuuden opetus, sanataiteen perusopetus sekä lasten oman ohjatun tekstin kirjoittamisharrastus antavat lapsille ja nuorille mahdollisuuden omien tekstien esittämiseen, kuulemiseen, puhumiseen tai näytteille asettamiseen. Tämä edellyttää huomion kiinnittämistä myös opettajankoulutukseen, äidinkielen oppisisältöön sekä lasten- ja nuortenkirjallisuuden tutkimukseen.

Kirjastoilla on huomattava merkitys lukuharrastuksen edistäjänä. Ne ovat oivallisia yhteistyökumppaneita mm. sanataiteen perusopetuksessa. Kirjastojen toimintaan liittyviä ehdotuksia on käsitelty kohdassa neljä.

- Opetusministeriö tukee mahdollisuuksien mukaan tasokkaan kotimaisen lasten ja nuortenkirjallisuuden (ml. tietokirjallisuuden) kirjoittamista ja kääntämistä muille, erityisesti pohjoismaisille kielille. Myös vieraskielisten teosten kääntämistä kotimaisille kielille tuetaan.
- Opetusministeriö parantaa kirjallisuuden valikoivan ostotuen avulla laadukkaan lasten ja nuortenkirjallisuuden saatavuutta yleisissä ja koulujen kirjastoissa.
- Neuvoloiden, päivähoiton ja eri järjestöjen yhteistyönä tulisi tukea vanhempia tuomaan lastenkirjallisuutta kodin arkeen pienimpien lasten ulottuville.
- Opetusministeriön, kirjastojen ja alan muiden toimijoiden tulisi parantaa helppolukuisten kirjojen ja äänikirjojen saatavuutta eritasoisten lukijoiden lukuharrastuksen tukemiseksi.
- Opetusministeriö vahvistaa lasten- ja nuortenkirjallisuuden erityislehtien toiminnan kehittämistä ja monipuolistamista.

5.3. Kuvataide

Arkipäiväisen ympäristömme – mukaan lukien mediat – voimakas visualisoituminen on haaste lasten ja nuorten havainnoinnille, kuvalliselle hahmottamiselle ja kulttuuri-käsityksen muodostumiselle. Kouluissa annettavaan taideopetukseen ja taiteen perusopetukseen piirissä tapahtuvaan media-, ympäristö-, yhteisö- ja käsitetaiteen sekä muiden uusien taidemuotojen opetukseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Kuvataiteella on perinteisesti ollut hyvin itsenäinen asema taidekasvatuksessa ja -koulutuksessa. Myös museot ovat kuvataiteen perinteisiä esittelypaikkoja. Tästä huolimatta alan sisällöllinen kehittäminen ja taideopettajien ja taiteilijoiden täydennyskoulutus ovat tärkeitä painopistealueita alalle. Myös lasten visuaaliseen elämänympäristöön tulee kiinnittää entistä enemmän huomiota. Lasten ja taiteilijoiden yhteistyö julkisten taideosten luomiseksi kouluihin ja päiväkoteihin vahvistaa lasten valmiuksia omaa ympäristöään koskevien asioiden päätöksenteossa. Lasten elämänympäristön viihtyisyyden lisäämiseksi tulee arkkitehdit, muotoilijat, tekstiilitaiteilijat ja kuvataiteilijat ottaa vahvemmin mukaan lapsille tarkoitettujen tilojen suunnitteluun.

- Opetusministeriön, taidetoimikuntalaitoksen ja kuntien tulisi tukea lasten visuaalisen elämänympäristön parantamiseen tähtääviä hankkeita.
- Valtion taideteostoimikunta tukee kuvataiteen saatavuutta ja esilläoloa lapsille ja nuorille tarkoitetuissa tiloissa sekä ottaa lapsille ja nuorille suunnatun taiteen huomioon hankinnoissaan.
- Alan toimijoiden tulisi yhteistyössä mm. koulujen ja päiväkotien kanssa tukea uusien taidemuotojen esittelemistä lapsille.

5.4. Näyttämötaide

Jokaisella lapsella asuinpaikasta ja varallisuudesta riippumatta tulee olla mahdollisuus nauttia taide- ja kulttuuripalveluista. Lapsille ja nuorille suunnattua puhe-, tanssi- ja nukketatteria tulee olla tarjolla eri puolilla Suomea. Lastenteatteria tuottavien teattereiden talouteen on kiinnitettävä huomiota ja myös alan harrastustoimintaa tulee edistää. Lastenteatterin tekeminen on haastavaa ja arvokasta työtä. Tukemalla lastennäytelmäkirjallisuutta saadaan tarjolle myös uusia kotimaisia lastennäytelmiä klassikoiden rinnalle. Alan ammatillisessa koulutuksessa lastenkulttuuria tulee kehittää kokonaisuutena eri oppilaitosasteiden yhteistyönä. Myös alan ammattilaisten ammattitaitoa tulisi myös hyödyntää niin yleissivistävässä taideopetuksessa, taiteen perusopetuksessa kuin harrastajateatteritoiminnassakin.

- Opetusministeriön, taidetoimikuntalaitoksen ja kuntien tulisi tukea ammattimaista lastenteatteritoimintaa.
- Opetusministeriö toteuttaa mahdollisuuksien mukaan Nukketatterityöryhmän muistiossa esitettyjä toimenpite-ehdotuksia tukemalla mm. alan festivaali- ja harrastajateatteritoimintaa¹⁹.
- Alan ammattilaisten ja harrastajien tulisi kehittää yhteistyötä mm. materiaalin lainausta ja mahdollisuuksien mukaan toteuttaa yhteishankkeita.
- Valtion näyttämötaidetoimikunta tukee erityisesti lapsille ja nuorille suunnattua näytelmäkirjallisuutta ja uusien kotimaisten lasten- ja nuortennäytelmien tuottamista.
- Alan toimijoiden tulisi aktivoida lastennäytelmien kirjoittamista kilpailuin.

5.5. Muotoilu, kuvitus, sarjakuva

Suomella on vahva maine muotoiluosaamisen hyödyntämisessä ja Finnish Design on omalla tavallaan vahva brändi edelleenkin. Tämän ohella muotoilulla nähdään olevan vahva vaikutus laadukkaan ja esteettisesti korkeatasoisen ympäristön rakentamisessa sekä omaleimaisen kansallisen kulttuurin kehittämisessä. Muotoilun/taideteollisuuden alalla lastenkulttuurin lähtökohdat liittyvät toisaalta perinteisiin käden taitoihin, käsityöhön ja esinekulttuuriin, toisaalta modernin muotoilun suunnittelutoiminnan, graafisen suunnittelun ja kulttuurisen sisältötuotannon kysymyksiin. Kuvitus ja sarjakuva ovat suhteellisen itenäisiä ilmaisumuotoja, vaikka ne valtion taidehallinnossa kuuluvatkin muotoilun pariin. Lastenkulttuurin näkökulmasta olennaista muotoilun, kuvituksen ja sarjakuvan edistämässä on saada aikaan hedelmällinen yhteistyö alan toimijoiden ja mm. koulujen välille.

- Opetusministeriö ja taidetoimikuntalaitos toteuttavat mahdollisuuksien mukaan Muotoilu 2005! – valtioneuvoston muotoilupolitiikkaa koskevan periaatepäätöksessä ehdotetut toimet muotoilukasvatuksen edistämiseksi.
- Alan museoiden tulisi kehittää museopedagogiikkaa erityisesti lapsille ja nuorille.
- Alan toimijoiden tulisi kiinnittää huomiota lasten arkipäivän ympäristöjen mm. koulujen sisustukseen, väriytykseen ja esineympäristöön alueellisilla kampanjoilla.
- Opetusministeriö ja taidetoimikuntalaitos tukevat lapsille suunnattuja muotoilu-, kuvitus- ja sarjakuva-alan hankkeita.
- Opetusministeriö selvittää mahdollisuuksia sarjakuva-alan koulutuksen tukemisesta ja järjestämisestä. Sarjakuvan asemaa vahvistetaan taiteen perusopetuksen piirissä siinä määrin kuin taloudellista liikkumavaraa syntyy.
- Opetusministeriö selvittää lastenkirjakuvituksen arkistokysymyksen.

¹⁹ Nukketeatterit 2000, opetusministeriön työryhmien muistioita 27: 2000.

5.6. Säveltaide

Säveltaide on taiteen perusopetuksen osalta suosituin taidemuoto. Sen sijaan kotimainen lastenmusiikkitarjonta on kuitenkin vähäistä. Myös kotimaisen ja erityisesti lapsille suunnatun musiikin tekijöitä ja ammattimaista esitystoimintaa on varsin vähän. Lapsilla ja lapsiperheillä tulee kuitenkin olla mahdollisuus nauttia ulkomaisen musiikin lisäksi heille laadukkaasti tehdystä kotimaisesta musiikista sekä monimuotoisesta elävän musiikin tarjonnasta, niin lastenlaulujen kuin yleensä kaikkien eri musiikkityylien muodossa.

- Opetusministeriö ja taidetoimikuntalaitos tukevat elävän lastenmusiikin esitystoimintaa.
- Valtion säveltaidetoimikunta tukee luovaa ja esittävää lastenmusiikkia esimerkiksi uudella tukimuodolla; Lastenmusiikin laatutuella.
- Opetusministeriö ja taidetoimikuntalaitos tukevat yhteistyötä, jotka edistävät yhteistyötä säveltaiteen ja koulujen, päiväkotien sekä lastenkonserttien järjestäjien välillä.

5.7. Rakennustaide

Lapset kohtaavat rakennustaiteen kaikkialla ympäristössään ja ovat sen ”käyttäjiä” etenkin lähiympäristössään päivähoitossa ja kouluissa. Heidän kokemuksensa ympäristöstä poikkeavat aikuisten vastaavista kokemuksista. Koska luovuus kasvaa virikkeellisestä kulttuuriympäristöstä tulisi lasten ja nuorten mahdollisuuksia vaikuttaa lähiympäristöönsä ja taiteilijoiden mukana oloa jo rakennusten suunnitteluvaiheessa lisätä. Myös arkkitehtuurikasvatusta, jolla voidaan tarkoittaa niin rakennettuun ympäristöön liittyvää ympäristökasvatusta kuin kulttuuri-perintöopetustakin, tulee tukea mahdollisuuksien mukaan kaikille ikäluokille tarjottavana kansalaiskasvatuksena sekä taiteen perusopetuksena.

- Kuntien tulisi lisätä lasten ja nuorten mahdollisuuksia osallistua paikallisella tasolla heille tarkoitettujen laitosten ja heidän lähiympäristönsä suunnitteluun.
- Opetusministeriö ja alan toimijat toteuttavat mahdollisuuksien mukaan valtioneuvoston hyväksymän arkkitehtuuripoliittisen ohjelman pohjalta laadittuja ehdotuksia mm. opettajien koulutuksesta, oppimateriaalin tuottamisesta ja alan verkottamisesta sekä hyödynnetään mm. Suomen Tammi -kulttuuriperintöhankkeesta saatuja kokemuksia.

5.8. Tanssitaide

Tanssitaide on vakiinnuttanut asemansa taidehallinnossa 1980-luvulta lähtien, mutta sen tukimuodot ovat volyymiltään vielä varsin vähäiset suhteessa alan toimintaan ja myös muihin taiteenaloihin. Lapsille suunnattu tanssitaiteen esitys-, koulutus- ja harrastustoiminta, mukaan lukien taiteen perusopetus, on Suomessa kuitenkin varsin laajaa suhteessa toimintaan osoitettuihin resursseihin. Siksi on tärkeää, että taiteenalan kehitystä tuetaan edelleen. Lapsille suunnatun esitystoiminnan on oltava helposti saatavilla ja heille tulee luoda mahdollisuuksia myös itse esiintymiseen. Ammattilaisten koulutuksessa tulee huomioida lastenkulttuuri.

- Opetusministeriön, taidetoimikuntalaitoksen ja kuntien tulisi edistää lapsille ja nuorille suunnattujen tanssiesitysten kiertuetoimintaa.
- Opetusministeriön, taidetoimikuntalaitoksen ja kuntien tulisi tukea festivaalien lisäksi pienimuotoisia tanssitahtautumia, esimerkiksi koulujen kanssa toteutettavia yhteishankkeita.

5.9. Valokuvataide

Lasten valokuvan lukutaidon kehittymistä tulee tukea. Suurin osa joka päivä näkemistämme kuvista on valokuvia. Lasten valmiuksiaan ymmärtää valokuvaa; sen tapoja vaikuttaa jokapäiväiseen elämään ja muokata maailmankuvaa, tulee lisätä. Harrastustoiminnalla ja kuvataideopetuksella on merkittävä asema lasten valokuvapedagogian vakiinnuttamisessa osaksi kuvien lukutaidon kehittämistä. Lastenkulttuuripolitiikan näkökulmasta on tärkeää, että valokuvapedagogiikka kehitettäessä tiedostetaan alueellisten valokuvataidekeskusten ja alan erikoismuseoiden merkitys tässä työssä.

- Alueellisten valokuvakeskusten tulisi ottaa lastenkulttuuri vahvemmin huomioon toiminnassaan.
- Valokuvataiteen valtakunnallisen erikoismuseon tulisi toteuttaa yhteistyössä alan muiden toimijoiden kanssa valokuvapedagogiikan kehittämishanke.

6.0. Sirkustaide

Sirkus ja estraditaide ovat vakiinnuttamassa asemaansa valtion taidehallinnossa muiden taiteenlajien ohessa. Taiteen keskustoimikuntaan on perustettu sirkus- ja estraditaidejaosto, sirkustaide kuuluu taiteen perusopetuksen piiriin ja alalla annetaan myös ammatillista koulutusta. On tärkeää, että sirkuksen asemaa vahvistetaan taidemuotona edelleen laajentamalla opetustoiminnan mahdollisuuksia ja kehittämällä alan järjestötoimintaa ja esitystoimintaa.

- Opetusministeriö tukee alan järjestötoimintaa mahdollisuuksien mukaan.
- Opetusministeriö ja kunnat lisäävät sirkustaiteen opetusyksiköitä taiteen perusopetuksen piirissä siinä määrin kuin liikkumavaraa rahoituksessa syntyy.
- Taidetoimikuntalaitos varaa sirkustaiteelle resursseja erilaisten sirkustapahtumien järjestämiseksi.

Lopuksi

TÄSSÄ OHJELMASSA ON ESITELTY lukuisa määrä konkreettisia toimenpide-ehdotuksia ja ohjelmallisia linjauksia. Suurin osa niistä kohdentuu erilaisiin palvelurakenteisiin. Kuitenkin lapsia koskevat huolenaiheet kohdistuvat ennen kaikkea sosiaalisiin ja psyykkisiin seikkoihin. Lapsen kehitys ja hyvinvointi määräytyy hyvin pitkälti ihmissuhteiden varassa; lähiyhteisöt – koti, päivähoito, koulu, kaveripiiri – ja niihin liittyvät ihmissuhteet rakentavat ja kantavat lapsuuden merkityksiä. Näiden kautta välittyvät myös kulttuuriset arvot ja kulttuuriin osallistuminen osaksi lasten kokemusmaailmaa.

Barnkulturpolitiskt program

Till läsaren

ATT TRYGGA BARNENS FRAMTID är ett av de viktigaste omsorgsmålen i alla samhällen. Att förbättra barnens och barnfamiljernas ställning har spelat en central roll vid uppbyggnaden av det finländska välfärdssamhället. Också i det nya regeringsprogrammet betraktas barnens välfärd som en väsentlig angelägenhet. Många stora samhällspolitiska avgöranden, som exempelvis barnbidragssystemet eller skolväsendet, dagvården och nu allra senast besluten rörande förskoleundervisningen, är alla utmärkta exempel på omsorg om barnens välfärd i Finland.

I fråga om barnens välfärd är det dock inte fråga bara om att trygga livets basvillkor. Vi vill också ge barnen möjlighet att växa till individer och medlemmar av samfundet. Vi vill fostra barnen till vår kultur, våra värderingar, till att bli delaktiga av vårt intellektuella och materiella kulturarv.

För att växa till balanserade medlemmar av samhället behöver barnen få del av de vuxnas tid. För barnens ”kulturrelation” är det faktiskt väsentligt vilken situationen är för de institutioner i vårt samhälle som förmedlar de kulturella värderingarna till barnen. Har vi tid för våra barn? I vilken utsträckning och med vilka resurser kan familjerna, dagvården, skolväsendet och olika institutioner förverkliga sitt kulturruppdrag? Eller, kan vi också fråga:

hur medvetna är de om den kulturella dimensionen i sitt fostraruppdrag?

Undervisningsministeriet har lyft upp barnkulturen till ett prioriterat område i sin verksamhet. Detta program ger riktlinjer för det gemensamma utvecklingsarbetet på barnkulturens område under de kommande fem åren. Förslagen till åtgärder och de generella linjerna för barnkulturen och t.ex. konstfostran gäller en bred skara av aktörer. Med de kulturpolitiska – barnkulturpolitiska – linjerna kan vi stödja hemmen och de andra institutionerna i deras kulturella uppfostringsuppgift. I sista hand är det alltid en fråga om vilja: i vilken kulturmiljö vill vi själva leva och vilket slags framtida finländare vill vi att våra barn skall växa upp till.

KULTURMINISTER

TANJA KARPELA

Innehåll

INLEDNING	36	5. BARNKULTUR PÅ OLIKA KONSTOMRÅDEN	56
1. UTGÅNGSPUNKTEN FÖR PROGRAMMET	39	5.1. Filmkonst	57
1.1. Kulturen är en grundläggande rättighet	39	5.2. Litteratur	58
2. BASFÄRDIGHETERNA SKAPAS MED HJÄLP AV BARNKULTUR OCH KONSTFOSTRAN	40	5.3. Bildkonst	59
2.1. Barnpolitik och barnkulturpolitik	41	5.4. Scenkonst	60
2.2. Konstfostran	42	5.5. Formgivning, illustration och serier	61
3. KULTURELL MÅNGFALD ÄR EN RESURS	45	5.6. Tonkonst	62
3.1. Kulturell mångfald	46	5.7. Byggnadskonst	62
3.2. Rörelse- och funktionshinder	47	5.8. Danskonst	63
4. KONST- OCH KULTURSERVICE ÄR BASSERVICE	49	5.9. Fotokonst	63
4.1. De allmänna kulturinstitutionerna	50	6.0. Cirkuskonst	64
4.1.1. Biblioteken	50	SLUTORD	64
4.1.2. Museerna och kulturarvet	51		
4.2. Konstinstitutionerna och konstnärerna	52		
4.3. Barnkulturcentren	53		
4.4. Medierna	54		

Inledning

UNDERVISNINGSMINISTERIET HAR SOM del av statsrådet ansvaret för utvecklingen av utbildnings-, forsknings-, idrotts- och ungdomspolitikerna och det internationella samarbetet på dessa områden. Genom kulturpolitiken skapas och förstärks resurserna för att upprätthålla och vidareutveckla individernas och samfundets intellektuella kapital och välfärd, den konstnärliga aktiviteten och kulturarvet. Kulturpolitikens uppgift är att skapa gynnsamma förutsättningar att verka för aktörerna på kulturens och konstens område, att garantera jämbördiga möjligheter för medborgarna att få mångsidiga och kvalitativt högtstående kulturella tjänster och konstupplevelser samt att främja nationell och internationell nätverksbildning.

Att främja barnkulturen har i ministeriet lyfts upp till ett prioriterat område för de kommande åren. Målen i detta barnkulturpolitiska program för undervisningsministeriet är att ange inriktningen för satsningarna på barnkulturen under åren 2003-2007.

Utgångspunkten är en vid uppfattning av begreppet barnkultur, men *de prioriterade förslagen till åtgärder i programmet ligger på konst- och kulturservicens område*. Att främja den av barnen själva, genom lek och berättelser skapade kulturen ses som lika viktigt som konst- och kulturtjänsterna, trots att åtgärder som direkt skulle stödja

detta inte föreslås i programmet. Tanken är dock att alla de föreslagna åtgärderna skall stödja och förstärka barnens möjligheter att också själva skapa kultur.

Barnkulturen har sedan 1970-talet etablerat sin ställning som ett begrepp i vårt lands kulturpolitik. Inom statens konstförvaltning har främjandet av barnkulturen haft ett eget anslag ett par årtionden, och inom den statliga Centralkommissionen för konst har en särskild *barnkultursektion* funnits alltsedan 1987. Vid undervisningsministeriet handhas konst- och kulturärenden rörande barn och ungdom vid olika enheter inom ministeriet. *Konst- och kulturarvsenheten* beaktar barnkulturen bl.a. vid finansieringen av konst- och kulturinstitutioner, organisationer och konstområden, och *mediekulturenheten* sköter t.ex. ärenden rörande bibliotek och film. Prioritetsområdet inom *idrottsenheten* är stödet till barn- och ungdomsidrotten. Denna verksamhet främjas genom att man prioriterar barn- och ungdomsidrotten vid beviljandet av resultatbaserade statsbidrag. Vidare igångsatte idrottsenheten 1999 ett särskilt motionsprogram för barn och unga, med vilket man årligen understöder motionseftis för mer än 35 000 barn, i första hand första- och andraklassister. Med hjälp av detta program försöker man också skapa nya icke tävlingsinriktade möjligheter till motion för

barn. Vidare stöds barns och ungdomars motion genom de statsbidrag som beviljas för byggande av idrottsanläggningar. *Ungdomsenheten* främjar barnkulturen genom att stödja ungdomarnas hobbybaserade kulturaktivitet, på vilket bl.a. ungdomscirkusverksamheten och aktiviteten inom Ung Kultur¹ är goda exempel. Också skolbarnens eftermiddagsaktiviteter stöds via länsstyrelserna. *Utbildnings- och forskningspolitiska avdelningen* svarar bl.a. för de uppgifter som har att göra med eftermiddagsaktiviteter för barn, förskoleundervisning, allmänbildande konstfostran, grundläggande konstundervisning och yrkesutbildning på konstens område.

Från ingången av 2003 inledde utbildnings- och forskningspolitiska avdelningen tillsammans med *kultur-, idrotts- och ungdomspolitiska avdelningen* genomförandet av spetsprojektet Kreativitet och kultur på basis av den strategi som den uppgjort för kreativitets- och kulturfostran².

Bakgrundsmaterial för det barnkulturpolitiska programmet har varit Centralkommissionens för konst förslag till barnkulturpolitiskt program "Kulturen växer i barnen"³ och de yttranden som influerats om detta. Programmet följer också statsrådets principbeslut om konst- och konstnärspolitiken⁴. Vidare beaktar programmet de övriga program och utredningar som under de senaste

¹ Evenemangens teman varierar från år till år; konstarter är bl.a. musik, teater, bildkonst och innovativa experiment. Ungdomarnas föreställningar eller arbeten bedöms av professionella.

² Strategin för kreativitets- och kulturfostran samt förslag för dess genomförande återfinns på undervisningsministeriets hemsidor www.minedu.fi, hankkeet, luovuus ja kultturihanke. Syftet med projektet är att främja kreativitet och kulturfostran inom olika sektorer av fostran, utbildning och kultur, som partnerskap mellan olika förvaltningsgrenar och samarbetsinstanser samt att främja forskning rörande kreativitet och kulturfostran.

³ Undervisningsministeriet gav 19.3.2001 Centralkommissionen för konst i uppdrag att uppgöra ett förslag till barnkulturpolitiskt program. Förslaget "Kulturen växer i barnen" överlämnades till undervisningsministeriet 14.3.2002.

⁴ Det av statsrådet 14.3.2003 godkända principbeslutet om konst- och konstnärspolitiken.

åren har färdigställts för undervisningsministeriets verksamhetsområde i dess helhet, till de delar som dessa gäller barn och ungdom. Utgångspunkten är att det barnkulturpolitiska programmet och samtliga ministeriets övriga program och strategier för barn och ungdom som har att göra med konst och kultur skall stödja varandra i fråga om genomförandet av åtgärderna och uppnåendet av målen. Därmed rör det barnkulturpolitiska programmet ministeriets verksamhetsområde i dess helhet.

Detta program innehåller förslag till åtgärder som till sin natur ligger på olika nivåer och berör ett vitt fält av aktörer. *Undervisningsministeriet* strävar efter att för egen del svara på de utmaningar som ställts på det i syfte att främja barnkulturen inom ramen för de resurser som årligen står till dess förfogande. För närvarande används ca 10-20 procent av kultur-, idrotts- och ungdomspolitiska avdelningens årliga anslag till att främja barnkulturen. Den procentandel som för biblioteksväsendets del i kommunerna används för tjänster till barn och ungdom är större. Genomförandet av de åtgärder som i programmet föreslås gälla för ministeriet avses ske delvis genom att nyinrikta det anslag som redan finns, men dessutom behövs också tilläggsanslag, som under åren 2003-2007 kommer att utgöra ca 15 miljoner euro. De åtgärdsförslag som gäller andra aktörer, t.ex. kommuner, organisationer och konstnärliga institutioner är närmast riktgivande till sin natur.

1. Utgångspunkten för programmet

1.1. Kulturen är en grundläggande rättighet

Kultur är en grundläggande rättighet för medborgaren. Grundlagen garanterar kulturella rättigheter för varje medborgare i Finland. Vetenskapens, konstens och den högsta utbildningens frihet är tryggad. I grundlagen sägs vidare att det allmänna skall säkerställa lika möjligheter för var och en att oavsett medellöshet utveckla sig själv. Rätt till kulturliv kan därför anses höra till medborgarnas kulturella grundläggande rättigheter. Också olika internationella avtal och program – t.ex. 27:e artikeln i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna och Unescos kulturpolitiska dokument – utgår från liknande tänkesätt⁵.

Om *barnens rätt* till kulturliv talas speciellt i FN:s konvention om barnets rättigheter och de artiklar i den som gäller utbildning och kultur samt yttrandefrihet och information. Särskilt viktig med avseende på barnkulturen är artikel 31. Till principerna i konventionen hör att barnen skall garanteras andel av samhällets resurser, att de har rätt att delta i fattandet av beslut som rör dem och rätt till skydd och omsorg från samhällets sida.

–Artikel 31; " konventionsstaterna erkänner barnets rätt till vila och fritid, till lek och rekreation anpassad till barnets ålder samt rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet. Konventionsstaterna skall respektera och främja barnets rätt att till fullo delta i det kulturella och konstnärliga livet och skall uppmuntra tillhandahållandet av lämpliga och lika möjligheter för kulturell och konstnärlig verksamhet samt för rekreations- och fritidsverksamhet."

Grundlagens anda och andra bestämmelser som ger uttryck för denna anda, har en viktig betydelse för individen själv och för samhället i stort. För den offentliga verksamheten är de bindande, och offentliga organisationers skyldighet är att verka så att dessa rättigheter förverkligas.

I sista hand är det fråga om vilja; om vilken kulturell omgivning vi själva vill leva i och vilken slags framtida finländare vi vill att våra barn skall växa upp till.

⁵ Taide on perusoikeus, Undervisningsministeriets publikation 2002.

2. Basfärdigheterna skapas med hjälp av barnkultur och konstfostran

KREATIVITET OCH NYSKAPANDE VÄXER ur kulturell rikedom och mångfald. Basfärdigheterna för dem skapas genom konstfostran och impulsgivande kulturmiljö under barndomen och ungdomen.

Barnkultur och barnkulturpolitik är till sina utgångspunkter åldersgruppsrelaterad kultur och kulturpolitik som gäller detta delområde. Med barn avses i detta program i allmänhet personer under 18 år. Därigenom täcker begreppet åtminstone en del av åldersgruppen ungdom, varför gränsen gentemot ungdomskulturen är rätt flytande. Någon exakt åldersgräns är ofta inte möjlig och inte heller nödvändig att dra.

Barnkultur är ett vittfamnande begrepp; det avser dels kultur riktad till barn och dels barnens egen kultur. Allmänt taget är det fråga om barnets relation till hela den kulturkrets som omger det, till samfundets värderingar, attityder, språk och kulturarv. Ett barn växer in i en viss kultur och bär denna framåt.

–Kultur för barn omfattar vidsträckt taget alla till barn riktade kulturyttringar allt ifrån för barn avsedda pedagogiska institutioner (förskola, grundskola o.s.v.), kulturinstitutioner (barnteatrar, konstskolor m.m.), verksamhet i organisationer (körer, organisationer för tidig ungdom, idrottsföreningar) och kommersiellt kulturutbud (filmer, dataspel etc.).

–Barnens egen kultur är i sin tur framför allt kultur som barnen skapat själva, och som bygger på muntlig kultur, lek och berättande, på barnens värld. Den tar intryck från vuxenvärlden och från det kulturutbud som de vuxna riktar till barnen, men följer i stor utsträckning sina egna lagar.

2.1. Barnpolitik och barnkulturpolitik

Det är viktigt att barnens och barnfamiljernas ställning tryggas genom en helhetsbetonad barnpolitik. Detta betyder allmänt taget alla de åtgärder av det allmänna genom vilka barnens samhälleliga ställning, rättigheter och välfärd påverkas. Det barnpolitiska programarbete som bedrivs i kommunerna är vittomfattande och överskrider förvaltningsgränserna och bör fortgå för att trygga barnens jämställdhet⁶.

Utgångspunkten för kulturpolitik rörande barn bör alltid vara en vittfamnande syn på barnens ställning i samhället. Beslut och beredningsarbete rörande barnkulturen

bör grunda sig på en mer helhetsbetonad syn än tidigare på målen för barnpolitiken och på aktuell kunskap om aktörerna och verksamhetsformerna på området. Barnkulturpolitiken bör beaktas som ett väsentligt inslag i den generella barnpolitiken.

Målet för barnkulturpolitiken ligger i att stödja hemmen, dagvården och skolan i deras omsorg om en lycklig barndom, i att uppfostra balanserade, toleranta och kulturmedvetna medborgare med gott självförtroende och i att främja barnens egen kultur i barnens samtliga aktivitetsmiljöer. Barnkulturen bör ha en stark och värderad position i de kultur-, konst- och utbildningspolitiska strategiska linjerna och aktiviteterna. Inom kulturpolitiken bör barnkulturen ha en självklar ställning och barnkulturarbetet bör genomföras med tillräckligt stora resurser.

Arbetet inom de allmänna barnskyddsorganisationerna och de organisationer som på ideell grund arbetar med barn med hänsyn till barnens och barnfamiljernas sociala ställning och deras psykiska och materiella välfärd. Organisationernas prioriteringsområden kan variera från hälsovård till förebyggande av familjevåld. De flesta anordnar olika slags klubbverksamhet för barn, såsom t.ex. eftermid-

⁶ Barnpolitik – Bakgrundsmaterial för Finlands Kommunförbunds barnpolitiska program 1999.

dagsklubbar. Barnskyddets och det ideella barnarbetets möjligheter att samarbeta med den offentliga sektorn för att aktivt förbättra barnens ställning bör stödjas även i framtiden.

- Kommunerna bör uppgöra barnpolitiska program, där också kulturpolitiken beaktas. Även möjligheterna till samarbete mellan kommunerna bör utnyttjas för att främja barnkulturen.
- Undervisningsministeriet, social- och hälsovårdsministeriet upprättar tillsammans med andra aktörer i mån av möjlighet tillsammans med andra förvaltningsgrenar en delegation för barnfrågor för att behandla barnens ställning. Denna skall föra en återkommande värdediskussion om barnens ställning och bl.a. anordna riksomfattande och regionala seminarier om barnpolitik. En målsättning är också att tillsammans med de andra aktörerna uppgöra ett riksomfattande barnpolitiskt program.
- Undervisningsministeriet bör tillsammans med social- och hälsovårdsministeriet och organisationerna på området stödja barnskyddsområdets och de ideella organisationernas konst- och kulturbetonade verksamhetsformer.

2.2. Konstfostran

Konstfostran för barn innehar en specialställning inom konstpolitiken. Den utgör ett stöd till barnens egen kultur, men är också en bro till de vuxnas kultur. För att konsten skall kunna utgöra en möjlighet för alla, bör alla också ha praktiska möjligheter till mångsidig konstfostran. Förverkligandet av konstens möjligheter är en central dimension av den andliga, sociala och kulturella jämlikheten.

Konstfostran är en del av allmänbildningen och får sitt innehåll av den kulturella miljön. I samband med kulturpolitiken kan följande delområden särskiljas inom konstfostran: 1) allmänbildande konstundervisning på alla skolstadier, 2) grundläggande konstundervisning och 3) frivillig konstutövning och instruktion för den. Utöver konstfostran ges även yrkesutbildning i konst.

Den allmänbildande konstfostran bör vara långvarig och målinriktad. Konstämnen är viktiga med avseende på fördjupning och berikande av känslolivet. De stöder barnens och de ungas växt till mänsklighet, till starkare egen identitet samt etiskt ansvarsfullt medlemskap i samhället. Studiet av konstämnen utvecklar sinnet för proportioner, förstärker förståelsen för att det finns flera möjligheter till lösningar, lär ut målinriktning, ökar bedömningsförmågan och utvecklar fantasin. Alla barn och ungdomar bör erbjudas tillräckliga baskunskaper i konstämnen

och de speciellt intresserade möjlighet att vidareutveckla sig. Rätten att erhålla målinriktad och sakkunnig konstundervisning kräver undervisning i konstämnen som för alla gemensamma läroämnena på alla årskursstadierna i grundskolan. Konstundervisning bör tryggas även inom den allmänbildande utbildningen på andra stadierna och det högsta stadierna. Denna undervisningsuppgift riktar sig till hela årsklassen oberoende av bostadsort.

Konsterfarenheter och konstnjutning spelar en betydande roll för barnets emotionella, färdighetsmässiga och kunskapsmässiga utveckling. Det är viktigt att konst och kultur inbegrips i dagvården och även i läroplanen för den *förskoleundervisning* som föregår inledandet av läroplikten. *Eftermiddags- och förmiddagsverksamhet* bör stödjas i enlighet med undervisningsministeriets förslag⁷. Rätt till förmiddags- och eftermiddagsverksamhet bör i enlighet med regeringsprogrammet genom lag garanteras första- och andraklassister och barn som behöver specialstöd.

Den ledda konstundervisningen utanför skolan, den egentliga målinriktade årligen framåtskridande *grundläggande konstundervisningen* och organisationsfältets *ledda*

fritidsverksamhet fördjupar och kompletterar den allmänbildande konstundervisningen i grundskolan och på andra stadierna. Även konstinstitutionernas verksamhet och den övriga utställningsverksamheten för konst innebär en viktig dimension av konstfostran. Grundundervisningen i konst eller fritidsverksamheten kan dock inte ersätta den allmänbildande konstundervisning som sker i grundskolan. Den hobbyaktivitet som organisationsfältet upprätthåller är inte på samma sätt en målinriktad undervisning som undervisningen i grundskolan, och överallt finns inte möjlighet till grundläggande konstundervisning.

Yrkesutbildning för konstnärer ges vid konsthögskolorna och inom utbildningsprogrammen vid yrkeshögskolorna och andra stadierna yrkesläroanstalter på konstområdet. Konstutbildningen stärker grunden för den konstnärliga verksamheten, skapar förutsättningar för att göra konsten mera tillgänglig och för att förverkliga de kulturella grundläggande rättigheterna. Utbildningens betydelse har kraftigt understrukits exempelvis i de program för olika konstområden som statsrådet har godkänt.

- Det är viktigt att alla barn och unga på alla årskursstadierna i grundskolan tillförsäkras nödvändig undervisning i konstämnen som för alla elever gemensamma ämnen. Undervisning i konstämnen skall ordnas även i den allmänbildande utbildningen och yrkesutbildningen på andra stadierna. Konsten skall också inkluderas i skolornas inlärningsmiljö, inlärningsmetoder och -innehåll.

⁷ Förmiddags- och eftermiddagsverksamhet för skolelever.
Promemorior av undervisningsministeriets arbetsgrupper 29:2002.

- I grundskolans konstundervisning och i den grundläggande konstundervisningen kunde kommunerna dra nytta av ämneslärarnas sakkunskap redan i undervisningen av små barn och betona undervisningen i konstämnen, så att fler professionella yrkeskunniga, inspirerande och ljusstarka krafter lockas till dem som lärare och gästande förmågor.
- Yrkesutbildningen för lärare i konstämnen och fortbildningen för dem och för andra professionella i branschen skall ge färdigheter att använda undervisningsmetoder som stöder utvecklingen av barnens och de ungas skapande förmåga, känsloliv och kulturella förståelse. Ansvariga instanser är utbildningsstyrelsen och universitetet och övrig utbildning inom branschen.
- Undervisningsministeriet och kommunerna bör utöka undervisningsenheterna för andra konstområden än musiken inom den grundläggande konstundervisningen i den utsträckning ekonomisk rörelsefrihet uppstår.
- Utbildningsstyrelsen skall meddela riksomfattande grunder för läroplanerna i den grundläggande konstundervisningen i fråga om den längre lärokursen.
- Kommunerna bör i mån av möjlighet stödja sådan verksamhet utanför skolan, t.ex. verksamhet med eftermiddagsklubbar, som ansluter sig till barn- och ungdomskultur så att även barn och unga på små orter har möjlighet till handledda skapande uttrycksformer.
- Samarbetet inom konstfostran mellan skolor, enheter som ger grundläggande konstundervisning, konstinstitutioner och bibliotek skall ökas.
- De läroanstalter som ger yrkesutbildning i konst bör lägga speciell vikt vid barnkulturen. Samarbetet på barnkulturens område mellan olika utbildningsstadiet och utbildningsenheter bör utökas.
- Undervisningsministeriet och de övriga aktörerna skall i mån av möjlighet stödja yrkesinriktad fortbildning på olika konstområden med anknytning till barnkulturen.
- Undervisningsministeriet och läroanstalterna på området bör främja organisering av producentutbildning på barnkulturens område och utveckling av utbildningen i syfte att producera projekt i kommuner och ekonomiska regioner och att koordinera aktiviteter.

3. Kulturell mångfald är en resurs

KONSTEN HAR ALLTID HAFT en stark internationell dimension. Organisationerna på konstens områden spelar en viktig roll när det gäller att öka konstnärernas mobilitet och att öka det internationella konstutbytet. När det gäller konst- och kulturtjänster för barn är dock det som händer i Finland alltjämt det mest betydelsefulla. Inom konst- och kulturlivet behövs det initiativ som stöder och beaktar den ökande kulturella mångfalden. Det är viktigt att eliminera inte bara de utbildningsmässiga och andra kulturella hindren utan också andra hinder för att bli delaktig i konst. Sådana är t.ex. frågor som gäller minoritetsställning, rörelse- och funktionshinder och andra personliga egenskaper och livssituationer.

3.1. Kulturell mångfald

Det är viktigt att utbudet av konst- och kulturtjänster för barn och ungdom beaktar behoven hos dem som tillhör minoriteter. Grundvalen för den finländska kulturen är att landet har två nationalspråk och den helhet av konst- och kulturaktivitet som bygger på dessa. De svenskspråkiga har rätt att få betjäning på svenska i den offentliga förvaltningen. Samerna som ursprungsfolk har jämte romer och andra grupper rätt att bevara och utveckla sitt eget språk och sin kultur. Även de som använder teckenspråk har rättigheter som är tryggade i lag. Utlänningarnas andel av befolkningen är i Finland den lägsta inom EU, men invandringen har under de sista tio åren ökat betydligt. Minoritetskulturerna stöds av förvaltningsåtgärder för att stödja tolerans och förhindra rasism⁸. När det gäller invandringspolitiken bör vikt också läggas vid barn och ungdomar⁹. Konsten bör vara en möjlighet för alla – endast då är den också fullt ut en möjlighet för samhället. De faktorer som är anslutna till den kulturella ställningen och begränsar skapande eller erfarenhet av konst, bör avlägsnas.

- Aktörerna på området bör utveckla konst- och kulturtjänster för barn och ungdom med beaktande av språkminoriteternas behov.
- Sametinget skall i mån av möjligheter upprätta en delegation för samisk barn- och ungdomskulturpolitik och utarbeta ett program för samisk barn- och ungdomspolitik.
- Undervisningsministeriet skall utveckla konst- och kulturtjänsterna för barn och ungdom genom att beakta dem som ett inslag i de allmänna ordningarna till stöd för kultur och konst i enlighet med ministeriets invandrarpolitiska linjer. Särskilt de kulturbehov som barn tillhörande minoriteter har skall beaktas också inom specialstöden till minoritetskulturer.
- Undervisningsministeriet stöder kraftigare än tidigare det ungdomsarbete som utförs bland invandrarungdomar samt försöks- och utvecklingsprojekt inom ungdomsverksamheten. Stödet till verksamhet som främjar tolerans med hjälp av idrott, konst och kultur fortgår i minst samma omfattning som tidigare.

⁸ Statsrådets principbeslut 1997 om åtgärder från förvaltningens sida för att åstadkomma ökad tolerans och motarbeta rasism.

⁹ Undervisningsministeriets invandrarpolitiska riktlinjer. Promemorior av undervisningsministeriets arbetsgrupper 7:2003.

3.2 Rörelse- och funktionshindrade

Barn och ungdomar kan på olika sätt vara funktionshindrade när det gäller att röra sig, att se, att höra, att förstå eller att erfara saker. Oaktat dessa begränsningar har de rätt att fullödigt njuta av konst och att ge uttryck för sina gåvor med konstnärliga medel. Samhället bör se till att deras behov blir tillgodosedda både när det gäller utbud på tjänster och i fråga om att skapa konst. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt att de offentliga kulturinstitutionerna och de övriga kulturaktörernas utbud blir tillgängligt och fritt från hinder liksom även åt förutsättningarna för kulturaktivitet på egna villkor för handikappade barn och ungdomar. Detta är en kulturell jämlikhetsfråga och samtidigt en faktor som stärker hela samfundets kreativitet¹⁰.

- Undervisningsministeriet avser att uppgöra ett åtgärdsprogram för att öka kulturens tillgänglighet vid offentliga konst- och kulturinstitutioner med beaktande också av behoven hos barn och unga som hör till specialgrupper.
- Konst- och kulturinstitutionerna bör utöver sitt utvecklingsarbete också effektivisera tillgängligheten hos sina tjänster såväl regionalt som också för olika slag av publik, olika åldersklasser och specialgrupper.
- Undervisningsministeriet, social- och hälsovårdsministeriet samt kommunerna bör utöka användningen av konstbetonat arbete inom specialdagvården och –undervisningen.
- Undervisningsministeriet stöder utvecklandet av riksomfattande rådgivningsservice när det gäller kulturens tillgänglighet. De organisationer och kulturinstitutioner som arbetar med barn- och ungdomskultur skall uppmuntras till att utnyttja denna service.
- Social- och hälsovårdssektorn samt aktörerna inom kultursektorn bör utveckla konst- och kulturbetonade verksamhetsformer, i vilka även de handikappade barnens och ungdomarnas behov beaktas.

¹⁰ Kultur för alla. Förslag om hur handikappkulturen och tillgången till kultur kan främjas. Promemorior av undervisningsministeriets arbetsgrupper 30:2002.

- Undervisningsministeriet reserverar specialresurser som skall inriktas på att förbättra villkoren för sådana barns och ungdomars kulturaktivitet som tillhör specialgrupper.
- Biblioteket för synskadade bör enligt sina möjligheter öka produktionen av punktskriftsböcker och digitala talböcker avsedda för barn och ungdomar.
- Rundradion bör förstärka ställningen inom utsändningsverksamheten för barn- och ungdomsprogram gjorda på teckenspråk.

4. Konst- och kulturservice är basservice

UTGÅNGSPUNKTEN FÖR undervisningsministeriets barnkulturpolitiska program är att konst- och kulturservicen bör definieras som basservice. Det allmännas satsning på denna service bildas av kommunernas och statens åtgärder, och serviceorganisationens underhåll och vidareutveckling är en samfäll utmaning för dem.

I och med den teknologiska utvecklingen har de elektroniska medierna medfört nya redskap för att skapa, förmedla och motta konst. Medierna och det övernationella utbudet av dem utformar allt starkare vår kulturbild och föder utmaningar för den traditionella kulturverksamheten och utbudet. Samtidigt framhävs televisionens och radions roll som producenter och förmedlare av kultur. Med utvecklingen av de elektroniska medierna får kulturinstitutionernas verksamhet en allt större betydelse som mångsidiga mötesplatser för individen och den levande konsten.

4.1. De allmänna kulturinstitutionerna

4.1.1. Biblioteken

Bibliotekens betydelse för barnkulturen är primär. Biblioteksväsendet är regionalt heltäckande och det har en naturlig, lätt tillgänglig roll som kulturinstitution för hela folket. Barnen hör till bibliotekens flitigaste användare och biblioteken erbjuder ofta barnen också aktiviteter från andra konstgrenar. Utöver den traditionella kultur- och bildningsuppgiften och uppgiften att främja läsintresset erbjuder biblioteket också färdigheter för informations-samhället. Samarbetet mellan skolorna och biblioteken bör därför utvecklas både i fråga om informationsanskaffning och –hantering och när det gäller skolbibliotekens tillstånd¹¹. Detta kräver att tillräckliga ekonomiska resurser tryggs för biblioteken och att det regionala samarbetet utvecklas särskilt för att garantera biblioteksservicen i de små kommunerna¹².

¹¹ Finland kan/får läsa. Riktlinjer av arbetsgruppen för läsfärdigheten i informationssamhället. Promemorior av undervisningsministeriets arbetsgrupper 4/2000.

¹² Kirjastopoliittisen työryhmän muistio, undervisningsministeriet.

¹³ Biblioteksstrategi 2010, undervisningsministeriet 2003.

- Undervisningsministeriet och kommunerna bör genomföra Biblioteksstrategi 2010¹³, det bibliotekspolitiska programmet samt förslagen från arbetsgruppen Läskun-nigheten i informationssamhället till den del de gäller bättre möjligheter för barn och ungdom att dra nytta av bibliotekens service.
- Undervisningsministeriet och kommunerna bör trygga sakkunskapen i fråga om barn- och ungdomslitteratur i biblioteken. Också genom samarbete över sektorsgrän-serna bör inrättandet av tjänster som barnbibliotekarie främjas.
- Undervisningsministeriet och kommunerna bör trygga tillräcklig tillgång på litteratur, tidningar och tidskrifter samt nya medier för barn och ungdom i biblioteken.
- Undervisningsministeriet och kommunerna bör i sam-arbete med andra aktörer dra upp allmänna riksomfat-tande linjer för skolbiblioteksverksamheten och utveckla biblioteksmodeller för kommuner av olika storlek och typ¹³.
- Skolorna och biblioteken bör i mån av möjlighet effek-tivera samarbetet mellan skolor och bibliotek särskilt i fråga om anskaffning och hantering av information.

- Undervisningsministeriet främjar bibliotekens innehållsproduktion för datanäten rörande informationssökning, kultur och litteratur avsedd för barn och ungdom.
- Kommunerna och biblioteken bör i samarbete med bl.a. rådgivningarna, daghemmen och eftermiddagsklubbarna utreda möjligheterna att öka det långsiktiga samarbetet.
- Kommunerna och de regionala konstkommissionerna bör i samarbete främja möjligheterna att i samband med biblioteken anordna mångsidig verksamhet rörande olika konstområden speciellt i små och avlägset belägna kommuner.

4.1.2. Museerna och kulturarvet

Museerna fungerar som vårdare av kulturarvet, genom att mångsidigt presentera detta samt som kulturuppfostrare för barnen och de unga. Genom museerna förverkligas barnens delaktighet i kulturarvet. I kulturarvet ingår förutom det materiella kulturarvet också kulturmiljöerna och naturarvet. Barnen och ungdomen bör erbjudas möjligheter att genom verkstäder, temadagar m.m. själv göra iakttagelser och att delta t.ex. i arkeologiska utgrävningar, skötsel av kulturmiljön och föremålsforskning. Kännedom och värdesättning av det egna kulturarvet förhindrar marginalisering och utvecklar kulturella färdigheter inför framtiden. Lokalisering och globalisering är samtida

fenomen, där kulturarvet spelar en viktig roll för förståelsen. Museernas verksamhetsvillkor som förmedlare av kulturarvet, men också som konstinstitutioner bör tryggas. Konstmuseerna bör erbjuda barn och unga konstupplevelser alldeles som andra konstinstitutioner. Museernas samarbete med daghem, skolor och andra aktörer bör fortsätta genom vidareutveckling av museipedagogiken, konst- och kulturmiljöfostran samt extra ordinarie evenemang och undervisningsmaterial. Utbudet av kulturarv och konst bör utökas i datanäten bl.a. så att man genom virtuella utställningar kompletterar redan fysiskt existerande utställningar ^{14 15 16 17}.

¹⁴ Strategi för byggnadskulturarvet, godkänd av statsrådet 14.6.2001.

¹⁵ Publikationer inom projektet Finlands Ek, där bl.a. utbildningsstyrelsens, Museiverkets, miljöministeriets och museernas gemensamt utarbetade handlings- och undervisningsmetoder t.ex. för kulturmiljöfostran presenteras.

¹⁶ Sederholm 2001. Taiteen tulkkina. Selvitys taidemuseoiden erityisluonteesta. Kultur-, idrotts- och ungdomspolitiska avdelningens publikationsserie 5/2001.

¹⁷ Museum 2000, arbetsgruppens program.

- Aktiviteten inom nätverket av konst- och kulturinstitutioner och förutsättningarna att vidareutveckla denna bör förstärkas med hänsyn till barnkulturen. Även kommuner och andra instanser som upprätthåller museer bör förstärka förutsättningarna till aktivitet på barnkulturens område.
- Undervisningsministeriet och Museiverket skall inrikta resurser på att genomföra projekt som är inriktade på barn och unga.
- Museerna bör mera än förut förstärka utbudet av utställningar, undervisning och upplevelser riktade till barn och ungdom, med beaktande av bl.a. de förslag som ställts av utredningen om konstmuseernas speciella natur.
- I samarbete mellan museer, skolor, undervisnings- och miljöförvaltningen samt praktiska sakkunniga bör det utvecklas läromedel och försöksprojekt, med utnyttjande av bl.a. de erfarenheter som hämtats av projektet Finlands Ek.

4.2. Konstinstitutionerna och konstnärerna

Största delen av konst- och kulturservicen till barn och ungdomar produceras vid *konstinstitutioner*. Genom teatrar, orkestrar och konstmuseer samt konstnärer förmedlas konstupplevelser, estetiska och etiska värden och kreativitet. Man bör slå vakt om konstinstitutionernas verksamhetsvillkor, så att de förmår svara mot de utmaningar som gäller verksamheten: att erbjuda familjerna en möjlighet att ta del av gemensamma intressen inom konst och kultur. Det utbud som konstinstitutionerna riktar till barn och barnfamiljer bör vara högklassigt och mångsidigt. Det bör också ha rimligt pris och regionalt vara jämlikt tillgängligt för målgruppen. I utbudet bör specialgruppernas behov beaktas. Möjligheterna för de konstnärer som arbetar inom barnkulturens område att ägna sig åt sitt skapande och utövande arbete bör främjas genom rikstäckande och regionala stipendiesystem och med hjälp av särskilda projektstöd. Barnkulturen förtjänar en egen konstnärsprofessur.

- Undervisningsministeriet avser att stärka konstinstitutionernas verksamhet och utvecklingsvillkor sedda från barnkulturens synpunkt. Även kommunerna och konstinstitutionernas övriga huvudmän bör stärka utbudet av konst- och kulturtjänster för barn och ungdom.
- Konstinstitutionerna bör effektivera tjänsternas tillgänglighet såväl regionalt som för olika åldersklasser och till specialgrupper.
- Undervisningsministeriet, konstkommissionerna och kommunerna bör främja konstinstitutionernas och konstnärernas samarbete med andra kulturaktörer, skolor och daghem bl.a. genom att stödja gästbesök och olika slags projekt.
- Aktörerna på området bör årligen genomföra ett riksomfattande temaår för barnkultur kring vissa konstområden för att öka kännedomen om de kulturtjänster som står till buds bl.a. för barnen i familjerna.
- Centralkommissionen för konst stöder med stipendier konstnärer inom olika konstgrenar som skapar konst för barn och ungdom.
- Centralkommissionen för konst beaktar företrädare för barnkultur vid tillsättandet av konstnärsprofessurer.

4.3. Barnkulturcentren

Kommunerna står i en nyckelställning när det gäller främjandet av barnkulturen. År 2001 verkade i vårt land cirka ett halvt dussin barnkulturcenter, där det utövades konstbetonad aktivitet avsedd för barn och unga. Ett av dessa var Lasten ja Nuorten Taidekeskus (Konstcentret för barn och ungdom) i Hyvinge, vars verksamhet stöds av ministeriet. För att vidareutveckla kunnandet vid barnkulturcentren runtom i landet inleddes vid ingången av 2003 den första verksamhetsperioden 2003-2005 i det riksomfattande nätverket av barnkulturcenter "Aladdins" lampa (Taikalamppu). Nätverkets uppgift är att stödja och vidareutveckla de redan existerande barnkulturcentrens verksamhet och att arbeta för att verksamhet skall uppstå på sådana orter där sådan ännu inte finns.

Till verksamheten ansluter sig utveckling av kunnande på olika konstområden och ett mångsidigt kunnande om barnkultur (utställningar, föreställningar, konstfostran, evenemang, forskning).

- Undervisningsministeriet och de övriga aktörerna på området stöder barnkulturcentrens verksamhet och kommer att främja verksamheten i nätverket "Aladdins" lampa också under kommande verksamhetsperioder.

4.4. Medierna

Medierna är en naturlig del av barnens och de ungas vardag. De skapar en ny gemenskap och en subkultur för ungdomen. När det gäller litteratur, läsande och ordkonst har de traditionella *tryckta medierna* stor betydelse. Barnkulturen behöver liksom andra områden kommunikation, som motiverar betydelsen och behovet av barnkultur. Uppmärksamhet bör fästas vid barnkulturens andel i de tryckta medierna.

Innehållsproduktionen för de *nya medierna*, som till största delen är importvara, både erbjuder möjligheter och väcker vissa bekymmer. De nya medierna möjliggör en egen skapande verksamhet, där integrering av olika konstarter och ett nytt slags uttrycksformer är möjliga. De erbjuder möjligheter till kommunikation och till mottagning och upptagning av kunskap och kulturutbud. Lika möjligheter att använda apparaturen bör tryggas genom skolorna och biblioteken.

I fråga om TV-program, filmer, spel och speciellt Internet ansluter sig också barnskyddsaspekter till utbudet. När det gäller att skydda minderåriga för skadligt material i olika medier finns det många system, både nationellt och för hela Europa. EU:s direktiv rörande TV-program har satts i kraft genom lagen om televisions- och radioverksamhet, och filmer, videor och spel förhandsgranskas. Beträffande Internet har inom EU startats projekt för att ta fram kvalitetssystem. Trots detta bör man betona inne-

hållsproducenternas ansvar, framför allt deras som bjuder ut Internettjänster och de som tillverkar spel, liksom även för upplysning till barn och unga, mediekritiskhet och etiska överväganden. Inhemsk, tekniskt högklassig och estetiskt och etiskt hållbar innehållsproduktion bör stödjas.

- Aktörerna på området bör fästa avseende vid barnkulturens andel i medierna.
- Kommunerna bör erbjuda barnen en likvärdig möjlighet att använda nya medier genom biblioteken och skolorna.
- Undervisningsministeriet, Centralkommissionen för konst och de övriga aktörerna på området bör tillsammans stödja forskning, produktutveckling och produktion av inhemskt, konst- och kulturbetonat innehåll för de nya medierna samt anordna seminarier i ämnet.
- Mediefostran bör stärkas i grundskolan genom samarbete mellan aktörerna på området. Även antalet projekt som främjar kunnigheten att läsa medier, film, foton och bildkonst bör ökas.
- Aktörerna på området bör fästa uppmärksamhet vid barnskyddsaspekten när det gäller innehållsproduktionen för de nya medierna.

- Statens kommission för konstverk kommer att beställa konstverk även till miljöer som används av barn. Även mediekonstens möjligheter utnyttjas vid valet av konst.

Television och radio har trots de nya mediernas frammarsch fortfarande en stark roll i barnens och de ungas vardag. *Rundradion* är ett medium som arbetar enligt principen om public service och erbjuder jämlika möjligheter att titta och lyssna på barnprogram. Vikt bör fortsättningsvis läggas vid att producera och förmedla högklassiga barn- och ungdomsprogram. *Digi-TV* möjliggör ett mer mångsidigt och för specialgrupper profilerat programutbud än tidigare. *De kommersiella TV-kanalerna*, vilkas programutbud till övervägande delen är utländskt, är en speciell utmaning för produktion och förmedling av kvalitativt högtstående inhemska barnprogram.

- Rundradion bör ytterligare förstärka barnprogrammets position i utsändningsverksamheten genom att öka den egna programproduktionen och genom att beställa högklassiga inhemska program. Uppmärksamhet bör fästas bl.a. vid programhelheter som är avsedda för hela familjen.
- Rundradion bör i samarbete med programmen för barn och yngre ungdom utreda möjligheten att återuppliva radioteatern för barn.
- Skolorna bör i samarbete med de övriga aktörerna på området ytterligare förstärka mediefostran beträffande televisionen.
- Rundradion bör på olika sätt delta i genomförandet av barnfilmens temaår 2004.

5. Barnkultur på olika konstområden

DET CENTRALA DÅ BARN och konst möts är den upplevelse barnet får av konsten, förståelsen av konstens natur och sin egen skapande aktivitet. Barn och unga bör jämlikt få tillfälle att njuta av sina personliga erfarenheter vid möten med konst. De olika konstarternas produktion av barnkultur bör vara mångsidig och kvalitativt högtstående samt lättillgänglig. Detta innebär att produktionen, distributionen och konsumtionen av konstverken bör främjas med kvalitativa kriterier utgående från en jämlik tillgänglighet.

I detta program har vi försökt finna sådana lösningsmodeller som skulle vara gemensamma för flera konstarter. De åtgärdsförslag som gäller konstfostran, grundläggande konstundervisning och utbildning av fackfolk på konstområdena avser alla områden och återfinns under avsnitt två: konstfostran. De förslag till åtgärder som anknyter till minoritetsställning, rörelse- eller funktionshinder eller andra individuella egenskaper eller livssituationer finns i sin tur i avsnitt tre; kulturell mångfald. De åtgärdsförslag som anknyter till geografiska avstånd och ekonomiska

¹⁸ Lastenelokuvan kehittämishjelma 2002-2005, undervisningsministeriets promemoria 13/2001.

faktorer gäller alla områden och återfinns i avsnitt fyra, konst- och kulturservice är basservice.

Konstgrenarna är dock olika varandra. Även om strävan har varit att förslagen skall vara så heltäckande som möjligt, behövs dock prioriteringsområden och att man erkänner att varje konstart också kräver specifika åtgärder. I detta program utnyttjas de program och utredningar för olika konstarter som har färdigställts vid undervisningsministeriet. De förslag till åtgärder rörande barn och ungdom som ingår i dem har inte särskilt införts i detta program, utan om dem fås exakt information i de handlingar som har utarbetats rörande dem. Utgångspunkten är dock att de förslag till åtgärder som har lagts fram i mån av möjlighet skall förverkligas.

5.1. Filmkonst

Barnfilmen och barnfilmkulturen har på sista tiden avancerat till ett prioriteringsområde inom kulturpolitiken. Barnfilmen är en väsentlig del av den finländska filmen och barnkulturen. Det är skäl att vidareutveckla barnfilmens hela fält och därigenom stärka barnfilmens ställning som en del av barnkulturen¹⁸. Utvecklingstrenderna i samhället utmanar individernas förmåga att gestalta verkligheten och bilda sig en världsbild. Medierna och den övriga kulturella läsförmågan är ännu viktigare än förut i informationsamhället. Filmfostran bör utvecklas inom skolornas

konst- och medieundervisning. Filmen är också en mångsidig och tilltalande konstart. Barn och ungdomar bör erbjudas möjlighet att utöva den och att själva göra film, med hjälp av olika slags samarbetsprojekt. Framställning, förevisning och distribution av filmer avsedda för barn bör utvecklas så, att det filmutbud som är riktat till barn skall innehålla såväl goda utländska som inhemska filmer. Detta skulle även förutsätta en förstärkning av grundutbildningen och fortbildningen på området.

- Undervisningsministeriet och konstkommissionerna bör förstärka de regionala filmcentrens verksamhet särskilt i syfte att stärka filmfostran för barn och ungdomar.
- Undervisningsministeriet utreder möjligheterna att upprätta ett "Museum för levande bilder" på basis av den utredning om saken som gjordes 1998.
- Undervisningsministeriet genomför och främjar i samarbete med de andra aktörerna på området i mån av möjlighet de förslag till åtgärder som ingår i utvecklingsprogrammet för barnfilm 2002-2005.
- Undervisningsministeriet främjar i mån av möjlighet de förslag som ingår i det år 2002 färdigställda målprogrammet för film.
- Undervisningsministeriet stöder skolornas filmfostran.

5.2. Litteratur

Litteratur är konst anknuten till orden, men den är också starkt anknuten till den nationella identiteten. Språket är en väsentlig del av vårt kulturarv, som hemmen kan förmedla till den yngre generationen genom att läsa för och med den. Därför bör skrivande, publicering och distribution av en mångsidig litteratur för barn och ungdom tryggas. Språket öppnar sig genom läsning och skrivning. Barnen och de unga bör ha möjlighet att idka läsintresse och kreativt skrivande. Litteraturundervisning, grundundervisning i ordkonst och ledda skrivövningar för att skriva egna texter i daghemmen och skolorna ger barnen och ungdomarna möjlighet att framföra, lyssna till, tala och ställa ut egna texter. Detta förutsätter att man också uppmärksammar lärarutbildningen, lärostoffet i modersmålet samt forskningen om litteratur för barn och ungdom.

Biblioteken har en avsevärd betydelse när det gäller att understödja läsintresset. De är ypperliga samarbetspartner bl.a. när det gäller grundundervisningen i ordkonst. Förslagen som gäller bibliotekens verksamhet har behandlats i avsnitt fyra.

- Undervisningsministeriet stöder i mån av möjlighet skrivandet av högkvalitativ inhemsk barn- och ungdomslitteratur (inklusive faktalitteratur) och översättning till andra, speciellt nordiska språk. Även översättning av böcker på främmande språk till de inhemska stöds.
- Undervisningsministeriet förbättrar tillgängligheten i fråga om barn- och ungdomslitteratur av hög kvalitet i allmänna bibliotek och skolbibliotek med hjälp av selektivt köpstöd.
- Genom samarbete mellan rådgivningarna, dagvården och olika organisationer bör man stödja föräldrarna att föra in barnlitteratur i hemmets vardag så att de minsta barnen kan nå den.
- Undervisningsministeriet, biblioteken och de övriga aktörerna på området bör förbättra tillgången till lättläst litteratur och talböcker för att stödja läsintresset hos läsare på olika nivåer.
- Undervisningsministeriet förstärker strävandena att utveckla och mångsidiggöra verksamheten vid specialtidskrifterna för barn- och ungdomslitteratur.

5.3. Bildkonst

Den kraftiga visualiseringen av vår omgivning – inbegripet medierna – är en utmaning för barnens och de ungas observationer, bildmässiga gestaltning och utformningen av deras kulturuppfattning. Speciell vikt bör fästas vid den undervisning som i skolorna ges i medie-, miljö-, samfunds- och begreppskonst samt andra nya konstformer inom konstundervisningen och den grundläggande konstundervisningen. Bildkonsten har traditionellt haft en mycket självständig ställning inom konstfostran och konstutbildningen. Även museerna är traditionella utställningslokaler för bildkonst. Det oaktat är den innehållsrika vidareutvecklingen av området och fortbildningen av konstnärer viktiga prioritetsområden. Mera uppmärksamhet bör också ägnas barnens visuella livsmiljö. Samarbete mellan barn och konstnärer i syfte att skapa konstverk för skolorna och daghemmen förstärker barnens färdigheter att fatta beslut om saker i deras egen omgivning. För att öka trivseln i barnens levnadsmiljö bör arkitekter, formgivare, textilkonstnärer och bildkonstnärer kraftigare tas med i planeringen av utrymmen avsedda för barn.

- Undervisningsministeriet, konstkommissionerna och kommunerna bör stödja projekt som syftar till förbättring av barnens visuella livsmiljö.
- Statens kommission för konstverk arbetar för att bildkonst skall finnas tillgänglig och kunna ställas ut i utrymmen avsedda för barn och ungdom samt beaktar konst avsedd för barn och ungdom vid sina anskaffningar.
- Aktörerna på området bör i samarbete med bl.a. skolor och daghem stödja presentation av nya konstformer för barn.

5.4. Scenkonst

Varje barn bör oberoende av bosättningsort och förmögenhet ha möjlighet att ta del av konst- och kulturtjänster. Teater, balett och dockteater för barn och ungdom bör ha utbud på olika håll i Finland. Vikt bör läggas vid ekonomin för teatrar som producerar barnteater, och även amatörteater på området bör stödjas. Att producera barn-teater är ett utmanande och värdefullt arbete. Genom att stödja dramatik för barn får man också fram ett utbud av nya inhemska barnpjäser vid sidan av klassikerna. Inom yrkesutbildningen på området bör barnkulturen vidareutvecklas som en helhet i samarbete mellan läroanstalter på olika stadier. Även yrkesskickligheten hos professionella på området bör utnyttjas såväl inom den allmänbildande konstundervisningen, den grundläggande konstundervisningen och amatörteaterverksamheten.

- Undervisningsministeriet, konstkommissionerna och kommunerna bör stödja professionell barnteater.
- Undervisningsministeriet genomför i mån av möjlighet de i Dockteaterarbetsgruppens promemoria framlagda förslagen genom att bl.a. stödja festival- och amatörteaterverksamhet¹⁹.
- Professionella och amatörer på området bör vidareutveckla samarbetet, bl.a. genom utlåning av material, och i mån av möjlighet genom att genomföra gemensamma projekt.
- Statens scenkonstkommission stöder speciellt produktion av dramatik för barn och unga och nya inhemska barn- och ungdomspjäser.
- Aktörerna på området bör aktiveras att genom tävlingar skriva barnpjäser.

¹⁹ Dockteatrarna 2000. Promemorior av undervisningsministeriets arbetsgrupper 27:2000.

5.5. Formgivning, illustration, serier

Finland har gott renommé när det gäller att utnyttja kunskande i formgivning och Finnish Design är fortfarande på sitt sätt en stark brand.

Vid sidan av detta förefaller formgivningen att ha en kraftig inverkan när det gäller att bygga upp en kvalitativt och estetiskt högklassig miljö och att utveckla en särpräglad nationell kultur. På formgivningens/konstindustrins område ansluter sig utgångspunkterna för barnkulturen dels till traditionellt hantverk och föremålskultur, dels till frågor som gäller modern formgivning, grafisk planering och kulturell innehållsproduktion. Illustrering och serier är relativt självständiga uttrycksformer, trots att de inom statens konstförvaltning räknas till formgivningen. Från barnkulturens synpunkt är det väsentliga när det gäller främjandet av formgivning, illustration och serier att få till stånd ett fruktbart samarbete mellan aktörerna på området och bl.a. skolorna.

- Undervisningsministeriet och konstkommissionerna genomför i mån av möjlighet de förslag till åtgärder för att främja fostran i formgivning som ingår i statsrådets principbeslut Design 2005!
- Museerna på området bör vidareutveckla museipedagogiken speciellt för barn och ungdom.
- Aktörerna på området bör genom regionala kampanjer lägga vikt vid miljöerna i barnens vardag, bl.a. skolinredningar, färgsättning och föremålsmiljö.
- Undervisningsministeriet och konstkommissionsväsendet stöder projekt rörande formgivning, illustration och serier som är riktade till barn.
- Undervisningsministeriet utreder möjligheterna att stödja och organisera utbildning på bildseriernas område. Bildseriens ställning inom den grundläggande konstundervisningen förstärks i den utsträckning ekonomisk rörelsefrihet uppstår.
- Undervisningsministeriet utreder arkivfrågan när det gäller barnboksillustrationer.

5.6. Tonkonst

Tonkonsten är den mest gynnade konstarten inom den grundläggande konstundervisningen. Däremot är utbudet av inhemsk barnmusik obetydligt. Också antalet inhemska kompositörer, särskilt för barn, är litet, liksom den professionella konsertverksamheten. Barnen och barnfamiljerna bör dock ha möjlighet att utom till utländsk musik också lyssna till för dem gjord högklassig inhemsk musik samt ett mångsidigt utbud av levande musik, såväl barnsånger som i form av över huvud taget alla olika musikstilar.

- Undervisningsministeriet och konstkommissionerna stöder konsertverksamhet med levande barnmusik.
- Statens tonkonstkommission stöder kreativ och utövande barnmusik t.ex. med en ny stödform, Kvalitetsstöd för barnmusik.
- Undervisningsministeriet och konstkommissionsväsendet stöder samfund, som främjar samarbete mellan tonkonst och skolor, daghem samt arrangörer av barnkonserter.

5.7. Byggnadskonst

Barnen möter byggnadskonst överallt i sin miljö och är dess "användare" särskilt i sin närmiljö i daghem och skolor. Deras erfarenheter av miljön skiljer sig från vuxnas motsvarande erfarenheter. Eftersom kreativiteten ökar genom en stimulerande kulturmiljö bör barnens och ungdomens möjligheter att påverka sin närmiljö, liksom konstnärers medverkan redan i byggnadernas planeringskede, ökas. Även arkitekturfostran, med vilket man kan avse både miljöfostran rörande den byggda miljön och undervisning om kulturarvet, bör i mån av möjlighet stödjas som medborgarfostran som erbjuds alla åldersklasser och inom den grundläggande konstundervisningen.

- Kommunerna bör utöka barnens och de ungas möjligheter att på lokal nivå delta i planeringen av institutioner avsedda för dem och av deras närmiljö.
- Undervisningsministeriet och aktörerna på området genomför i mån av möjlighet de förslag som uppgjorts på grundval av det av statsrådet antagna arkitekturpolitiska programmet rörande bl.a. lärarutbildningen, produktionen av läromedel och nätverksbildningen på området samt utnyttjar erfarenheterna av kulturarvsprojektet Finlands Ek.

5.8. Danskonst

Danskonsten har etablerat sin ställning i statens konstförvaltning fr.o.m. 1980-talet, men stödformerna till den är ännu mycket obetydliga till volymen både i relation till verksamheten på området och även till andra konstområden. Föreställnings-, utbildnings- och hobbyverksamheten för barn, inklusive den grundläggande konstundervisningen, är dock i Finland tämligen omfattande i relation till de resurser som anvisas för verksamheten. Det är därför viktigt att konstformens utveckling fortsättningsvis får stöd. Den föreställningsaktivitet som är riktad till barn bör vara lättillgänglig och möjligheter bör skapas för dem att även själva uppträda. I utbildningen av professionella bör barnkulturen observeras.

- Undervisningsministeriet, konstkommissionerna och kommunerna bör främja turnéer med dansföreställningar riktade till barn och ungdom.
- Undervisningsministeriet, konstkommissionerna och kommunerna bör utom festivaler stödja mindre dansevenemang t.ex. i form av gemensamma projekt med skolor.

5.9. Fotokonst

Stöd bör ges till att utveckla barnens färdighet att läsa fotografier. En stor del av de bilder vi ser varje dag är foton. Barnens färdighet att förstå ett foto, det sätt på vilket det påverkar det dagliga livet och utformar världsbilden, bör ökas. Hobbyverksamhet och bildkonstundervisning har en betydande position när det gäller etablerandet av fotopedagogiken för barn som en del av utvecklingen av läsfärdigheten. Ur barnkulturpolitisk synpunkt är det viktigt att man vid utvecklandet av fotopedagogiken inser de regionala fotokonstcentrens och specialmuseernas betydelse i detta arbete.

- De regionala fotocentren bör i större utsträckning beakta barnkulturen i sin verksamhet.
- Ett riksomfattande specialmuseum för fotokonst bör inrättas i samarbete med övriga aktörer på området som ett utvecklingsprojekt i fotopedagogik.

6.0. Cirkuskonst

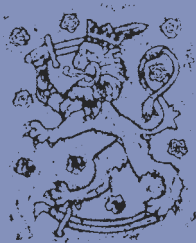
Cirkus- och estradkonst håller på att etablera sin position inom statens konstförvaltning vid sidan av andra konstarter. Centralkommissionen för konst har grundat en cirkus- och estradkonstsektion, cirkuskonsten ingår i den grundläggande konstundervisningen och även yrkesutbildning ges på området. Det är viktigt att cirkusens ställning som konstform ytterligare förstärks genom att möjligheterna till undervisning utökas och genom att organisationsverksamheten och föreställningsaktiviteten på området vidareutvecklas.

- Undervisningsministeriet stöder i mån av möjlighet organisationsverksamheten på området.
- Undervisningsministeriet och kommunerna ökar antalet undervisningsenheter i cirkuskonst inom den grundläggande konstundervisningen i den utsträckning ekonomisk rörelsefrihet uppstår.
- Konstkommissionerna reserverar resurser för cirkuskonsten för att anordna olika slags cirkusevenemang.

Slutord

I DETTA PROGRAM HAR FRAMLAGTS talrika konkreta förslag till åtgärder och programmatiska linjer. Största delen av dem är inriktade på olika servicestrukturer. De bekymmer som gäller barnen gäller dock framför allt sociala och psykiska omständigheter. Barnens utveckling och välfärd definieras i mycket hög grad av människorelationerna: närmiljöerna – hemmet, dagvården, skolan, kamratkretsen – och de till dem anknutna människorelationerna bygger och bär upp barndomens betydelser. Genom dem förmedlas också de kulturella värderingarna och kulturens delaktighet i barnens värld av erfarenheter.

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

